

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נְפִלְאוֹת מְתוֹרְתְךָ

נְפִלְאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

ידיעת השלילה היא ה'שפיץ' של חשיבת הגלות – שאין הלבשה חיובית של ה'. מהו בית המקדש? המקדש הוא אמנם (גם) בתוך הלב של כל יהודי, "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", אבל הוא שיא ההלבשה – שה' שוכן בינינו. שם מקור השפע והברכות, שם מזכירים את השם המפורש – ובו ה' מתגלה באופן של ידיעת החיוב.

[מתוך השיעור 'הרמב"ם ורבי חסדאי קרשקש']

וארא תשפ"ב

וארא ה'תשפ"ב

04 להביש את ה'
נקודה מעובדת
על המעבר מידיעת השלילה
לידיעת החיוב

05 רשע בינוני וצדיק בקריאת שמע
התבוננות לכבוד הילולת אדמו"ר הזקן
מדרגות הרשע, הבינוני והצדיק
בכונת ק"ש ובעבודה של כל יהודי

09 הרמב"ם ורבי חסדאי קרשקש
השקת הספר "החכמה מאין תמצא"
בין הגות המורה נבוכים
להגות הספר אור ה'

21 להתענג בשביל לענג
קדושת לוי
הניצוץ בתענוג של הרשע

23 אוקמי ואברויי
דבר השמיטה
השוואה בין מלאכות שביעית
למצות עונה

25 הניגון החסידי
ניגון מספר 506
ניגון מי"א אלול תשפ"א

26 הסיפור החסידי
רבי זושא מאניפולי
על דרכו בקדש של בעל ההילולא
של ב' שבט

28 מענות ותשובות
תשובות הרב לשואלים
הקרנת בטחון ושמחה על הסובבים
ואיך 'מחזיקים' התעוררות בעבודת ה'

29 פאזל ד'לענין
חדוש משיחי
רזי יספר לנו ספור מפלא
על אדמו"ר הזקן וצדיק נסתר

העלון מופק ע"י עמותת אוהבים להיות יהודים

לקבלת השיעורים במייל ולהצטרפות לצוות המפיצים: itiel@pnimi.org.il

עריכה: אביב מויאל | עיצוב: דעה נצח | מערכת: הרב יוסף פלאי, בעז יעקבי ואיתיאל גלעדי

הקדמת המערכת

שבת שלום לכל בית ישראל ובתוכם לקוראי **נפלאות** הנפלאים. שבת פרשת **וארא** מברכין **החדש שבט** עומדת בפתח ואתה גליון חדש ומלא בכל טוב.

מה בגליון?

השבוע בגליון **שני שיעורים טריים משתי הילולות** – הילולת **הרמב"ם** והילולת **אדמו"ר הזקן**. נפתח עם השיעור מהילולת אדמו"ר הזקן – **רשע בינוני וצדיק בקריאת שמע** – בו לוקח הרב את **דמויות היסוד של ספר התניא** ומחבר את שלשתן **לכוונת קריאת שמע**, באופן השייך לעבודה של כל אחד. שיעור קצר, מעורר מחשבה, שאפשר גם ליישם "פעמיים בכל יום".

בשיעור לכבוד השקת **הספר החדש "החכמה מאין תמצא"** – חכמי המחקר האלקיים בראי תורת החסידות – יש נגיעה ב'בטן הרכה' של המחלוקת בן הרמב"ם ורבי חסדאי קרשקש, העימות בין ידיעת השלילה המפשיטה את ה' לידיעת החיוב המלבישה אותו. אל תפסידו את **פרק ב** בשיעור, שעומד בפני עצמו – מהלך ברור, יסודי ואפילו מבדח... שכל אחד צריך לקרוא. אגב, זהו רק חלקו הראשון של השיעור – צפו להפתעות בהמשך.

גם מדור **קדושת לוי** השבוע הוא מיוחד – הוא נוגע ביסוד העיקרי ביותר בספר קדושת לוי ומגלה בו פנים חדשות.

כמו תמיד תוכלו לקבל את מדור **דבר השמיטה** בגרסתו **המלאה** ברשימת התפוצה שלנו בדוא"ל. עדיין לא הצטרפתם? זה הזמן. פנו אלינו בכתובת הדוא"ל המופיעה בעמוד הסמוך. **שמו לב**: בלימוד היומי **בתנ"ך** סיימנו השבוע [ביום ב'] את ספר **נחמיה** והתחלנו את **דברי הימים**.

ולסיום **הודעה משמחת** – שיעורי הרב החלו לעלות **לקול הלשון**. איך שומעים? מחייגים למספר 03 6171111* 7 ואז את הקוד 951105.

שבת שלום ומבורך,
המערכת

רוצה להבין את השיעור טוב יותר?

שיעורי העמקה בנפלאות

חפשו ביוטיוב – **עלון נפלאות**

או בקול הלשון 03 6171111 – להקיש 7* ואז קוד 924350

נקודה

מעובדת מתוך השיעור

להלביש את ה'

מתפצלת לשני רמב"מים – הרמב"ם הפוסק במשנה-תורה והרמב"ם הפילוסוף במורה-נבוכים, ו"לא קרב זה אל זה".

"ברישא חשוכא והדר נהורא" – מתוך חשך השכל הנבדל צריך להפציע, בסופו של דבר, אור של גילוי אלקות המתקבל על הלב. על כך נאבק רבי חסדאי קרשקש עם הרמב"ם, כשהוא סותר את היסודות הפילוסופיים המשותפים עם אריסטו, ובונה יסודות מחשבה יהודיים-מקוריים – תפיסה 'מוארת' של ה', אליו ניתן להתייחס באופן חיובי באין-סוף תארים (ובסופו של דבר, יסודות אלו הם מבשרי מחשבת הקבלה והחסידות, כמו גם מבשרי המדע המודרני).

שהרי המטרה איננה להשאיר את ה' בשמים – "נתאוה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים". ההבדל בין חשך הגלות לאור הגאולה מתבטא, ב'שורה התחתונה', בבנין בית המקדש – בית בו שוכן ומתלבש ה', נוכח באופן מוחשי בעולמנו שלנו. ההפשטה היא ה'שפיץ' של החשיבה בגלות אך תכלית הגאולה היא הלבשה-הנכחה של ה'. "הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך" – ה' מופשט מכל כלי, אף מהשכל הנבדל ("שמי השמים") שמעל כל הגלגלים ("השמים") – אך "ישב האלהים על הארץ", כשהוא מתלבש ומתגלה בתוך "הבית הזה" וממילא גם נתפס ושוכן "בתוך הלב של כל אחד ואחד מישראל".

"כיתרון האור מן החשך": רק על רקע ההפשטה של הרמב"ם יכול להפציע האור האמתי – רק על רקע השכל הטהור, ה'משחרר' את ה' מהתפיסה המגושמת של העולם, מורגש כמה שמחה יש בהתגלות ה'רצונית' של ה', שבוחר להופיע בינינו ולאפשר לנו לפנות אליו ולחוש בטובו.

"בימי אנוש טעו בני האדם טעות גדול ונבערה עצת חכמי אותו הדור" – העולם התדרדר לעבודה זרה והאנושות האנישה את ה', ייחסה לאלקות תכונות-אופי אנושיות ואף תכונות גופניות. על הרקע המשובש הזה נלחם הרמב"ם בהגשמה וטרח להפשיט את ה' מכל דימוי ותואר. רגילים לחשוב על השכל כ'נאורות' – אור שמפוגג את חשכת הבערות – אך בעצם השכל הנבדל של הרמב"ם 'החשיך' את כל תארי-החיוב שהאירו את 'דמותו' של ה' והדגיש כי "ישת חשך סתרו".

במובנים רבים, הרמב"ם ניצח. החשיבה האנושית התרגלה להפשטה, ומזה דורות רבים התפיסה הפשוטה של מושג האלקות היא מופשטת – כל כך מופשטת, עד שעבוד רבים נוכחותו של אלקים אינה רלוונטית כלל לעולמנו המוחשי... (ועד שיש המרשים לעצמם להטיל ספק בעצם מציאותו, חלילה).

אצל הרמב"ם עצמו, עם כל ההפשטה, הקב"ה דורש מאתנו מצוות מעשיות – מצוות ה'מציירות' ו'מלבישות' אותו באופן מסוים, מבחינות בין רצוי ומאוס בעיניו (עד שבלשון הזהר, רמח מצוות עשה נקראות "רמח איברין דמלכא" – המצוות מציירות את ה'גוף' של ה'). אכן, 'אלוהי הפילוסופים' הנבוכים אינו דורש כל מצוות – הוא רחוק ומופשט מן העולם (ובעיניהם עיסוקו של הרמב"ם בהלכה כה מתמיה, עד שנדמה להם שדמותו של הרמב"ם

שיעור

התבוננות לכבוד הילולת אדמו"ר הזקן

רשע בינוני וצדיק בקריאת שמע

קיצור מהלך השיעור

בליל כ"ד טבת, הילולת אדמו"ר הזקן, מסר הרב התבוננות המחברת את פסוק היחוד, "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד", עם שלש המדרגות **צדיק, בינוני ורשע** – מושגים שהם יסודות שני החלקים העיקריים של ספר התניא. זו התבוננות קצרה ורעננה, שלוקחת את דמויות הרשע, הבינוני והצדיק של התניא, מאירה בהם **פנים חדשות** ומשייכת אותם ל**עבודת כל אחד** (תוך הקבלות ייסוד שמותירות מקום רב למתבונן להעמיק בהן "אליבא דנפשיה"). כוונה שוה לכל נפש לפסוק היחוד שאנו אומרים (לפחות) פעמיים בכל יום.

'סימנים' למחשבה הקודמת, כדי לומר שעדיין קיימת גם האפשרות השניה. שער היחוד והאמונה, כפי שהוא כותב בפתחתו, בא להסביר מהם יחודא עילאה ויחודא תתאה, "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד"^ב ו"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד"^ג. ההתבוננות העיקרית של חב"ד היא בפסוק "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד"^ד, ביחודא עילאה, שעיקרו שתי המלים האחרונות – "הוי' אחד". ב"ספר של בינונים", השם בו קרא אדמו"ר

ספר התניא: יחודא עילאה וסוד הבינוני

היות שנכנסנו ל"כ"ד טבת, נאמר משהו לכבוד אדמו"ר הזקן, בעל התניא: שני החלקים העיקריים של ספר התניא (שבדפוס ראשון של התניא הרכיבו את כל ספר התניא) הם "לקוטי אמרים" (שנקרא גם "ספר של בינונים") ו"שער היחוד והאמונה". בכל אחד מהחלקים האלה חידוש יסודי ועיקרי בדרך חסידות חב"ד, עד שאדמו"ר הזקן התלבט איזה מהחלקים להקדים^א, ואפילו שהוא הכריע להקדים את "לקוטי אמרים" הוא השאיר

ב דברים ו, ד.

ג יומא פ"ג מ"ח.

ד וראה גם בספר אמרי בינה, ובריבוי מאמרים.

נרשם ע"י איתאל גלעדי. לא מוגה. אור לכ"ד טבת תשפ"ב – טלפנית.

א אג"ק חכ"ב אגרת ח'תקפג ועוד.

אלהינו, הוי' אחד". אפשר לכוון עוד יותר, שרק המלה "שמע" היא יחידה, לשון "וְשָׁמַע שְׂאוֹל אֶת הָעַם"^א (כמבואר בחסידות^ב) שמבטאת את אחדות הנשמות, ואחריה שלש יחידות – "שמע: ישראל, הוי' אלהינו, הוי' אחד".

והנה, "הוי' אלהינו" שוה **בינוני** – כבר אומר דרשני. מדרגת הבינוני היא הפשטה אחת, כמו שעכשיו הסברנו, והיא השלב השני בפסוק. את "הוי' אלהינו" מפרשים^ג "כחנו וחיותנו". בעצם, בלשון הקבלה, זהו סוד ההתלבשות – "הוי' אלהינו", מתלבש בנו, ככח והחיות שלנו. ידוע מרבי אייזיק מהומיל שמושגי ההשכלה העיקריים לפיהם צריך ללמוד את ספר התניא הם השתלשלות-התלבשות-השראה^ד (שמכוונים גם כנגד הכנעה-הבדלה-המתקה^ה). אם המדרגה השניה, "הוי' אלהינו", היא סוד ההתלבשות, אפשר להבין שהמדרגה הראשונה, "שמע ישראל", היא סוד השתלשלות, והמדרגה הראשונה, "הוי' אחד", היא כבר השראה-המתקה.

אחדות ישראל ב"שמע ישראל"

לאור זאת, אם "הוי' אלהינו" היינו הבינוני של התניא, "הוי' אחד" היינו הצדיק הגמור – שאצלו "אין עוד מלבדו"^ו, רק "הכל הוא ה' וה' הוא הכל"^ז. עיקר החידוש הוא איך נתבונן לאור זאת ב"שמע ישראל".

הרבה פעמים^ח אנחנו מתבוננים לאור דברי חז"ל, אשר פרשו^ט שהשבטים אמרו "שמע

הזקן לספר התניא, הוא בא לבאר ולהגדיר את המהות של הבינוני. הבינוני של התניא הוא משהו נדיה. אנחנו מדברים לאחרונה^י על המושג הפשטה. אדמו"ר הזקן בעצם מפשיט את הבינוני מכל מרעין בישין. לבושי הנפש הם מחשבה, דבור ומעשה, ואדמו"ר הזקן אומר שהבינוני של תניא הצליח לפשוט את הלבושים החיצוניים שלו, לבושי הנפש הבהמית שמעורבים טוב ורע (ולבוש רק את הלבושים של הנפש האלוקית). הבינוני הצליח לעשות הפשטה אחת בנפש שלו. לפעמים עולות אצלו מחשבות לא טובות אבל מיד הוא דוחה אותן, לא מקבל אותן ברצון (זה בעצם התניא של היום)^{יא} – הוא פושט אפילו את לבוש המחשבה של הנפש הבהמית. בהרבה מקומות בחסידות מבואר^{יב} שכוחות הנפש הפנימיים הם גם לבושים, אבל אותם הבינוני לא מצליח לפשוט. רק הצדיק הגמור עושה הפשטה גמורה, ואז גם הרע של הנפש הבהמית הופך להיות קדושה^{יג}. הרשע לא מצליח לעשות שום הפשטה, הבינוני עושה הפשטה אחת והצדיק עושה שתי הפשטות (כשהפשטה השניה, התפשטות גם ממושג ההפשטה, מאפשרת לו לחזור ולהתלבש במדות הנפש שהוא הפך לקדושה, ודוק).

כעת נעשה התבוננות שמחברת את שני החלקים – את ההתבוננות ב"שמע ישראל" עם ההגדרות של הבינוני והדמויות שסביבו, הרשע והצדיק:

השתלשלות-התלבשות-השראה בקריאת שמע

בפסוק "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד" יש שלשה שלבים – "שמע ישראל, הוי'

ה שיעור כ' טבת השתא (ח"א נדפס לקמן).

ו זהר ח"א רכד, ב; תניא פ"ד.

ז סופי"ב ותחלת פ"ג.

ח ראה תו"א ריש פרשת וירא.

ט תניא פ"י.

י כפי שהתבאר בארוכה ובעומק בשיעור כ' טבת ח"ב.

יא שמואל"א טו, ד.

יב ראה מאמרי אדה"ז תקס"ג ח"ב עמ' תרעז. ועוד.

יג לקו"ת בלק ד"ה "מה טובו" סופ"א. ובכ"מ.

יד ראה רשימות סיפורים (תשורת גלובוסקי, תשע"ב) ח"א עמ' 16. מאמר השפלות והשמחה החל מפ"ב (וראה שם פנ"ב).

טו כש"ט (קה"ת) כח. ראה פנים אל פנים עמ' קמ"קמג. ובכ"מ.

טז דברים ד, לה.

יז אגרת רבי אייזיק מהומיל (נדפסה בלב לדעת מאמר "וצדיק יסוד עולם" ביאור א).

יח ראה התוועדות ח"י אלול ס"ט; י"ז אלול תש"פ.

יט פסחים נו, א.

הפסוק אומר "חטא ישראל", שעולה 559, בדיוק חצי "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד" (1118). כל הפסוק עולה אלהים פעמים אחד (חצי הוי'), גדול (חצי אלהים) פעמים הוי', וממילא חצי הפסוק הוא אחד פעמים גדול. גם היהודי כשהוא חוטא, "חטא ישראל", עדיין שוה 'אחד [פעמים] גדול'. שוב, הוא חצי קריאת שמע – החצי המשלים את השלם (בסוד "שלם וחצי"^כ). יש יהודים שלמים ויש יהודים לא שלמים, חוטאים, אבל הם המשלימים את השלם האמתי – חצי שמשלים את השלם.

רשע, בינוני וצדיק

יצאה כאן כוונה פשוטה ויפה ל"שמע ישראל":

כשאני אומר "שמע ישראל" אני מתעצם גם עם היהודי שהוא "חטא ישראל", שמסתמא זה אני בעצמי. צריך פשוט להתבונן ש"ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא", עם כל מה שהבעש"ט מסביר ומה שכתוב באיז'ביצא וכו'.^כ אמרנו שהרשע שייך לתודעה של השתלשלות. השתלשלות היא שרשרת של עלה-ועלול, כמו שרשרת אירועים של סבה ותוצאה שהיא שוב סבה לתוצאה הבאה וכו'. ובשרשרת, הטבעת התחתונה לא מחוברת ישירות לטבעת העליונה – אלא רק על ידי הטבעות שבאמצע (בניגוד להתלבשות, בה העליון הכי גבוה מתלבש בתוך כל המדרגות הפרצופים, עד שהוא נמצא גם בתוך התחתון ביותר – בסוד "בא בימים [כולם]"^כ) – וכמובן בניגוד להשראה בה יש רק נוכחות של העליון בה בטלים כל התחתונים). לכן תתכן בתודעת התחתון הרגשת ניתוק מהעליון – שהיא השרש ל"חטא ישראל" (בתניא מוסבר^כ שהחטא מנתק את חבל ההתקשרות, וכאן מדובר

ישראל" סבא", פנו ליעקב-ישראל אבינו ואמרו לו "כשם שאין בלבך אלא אחד, כך אין בלבנו אלא אחד". באותו אופן, אנחנו, החסידים, אומרים "שמע ישראל" בעל שם טוב, ו"כשם שאין בלבך אלא אחד, כך אין בלבנו אלא אחד" – אומרים לבעל שם טוב שאנחנו מקבלים אותך, מאמינים בתורה שלך, בחידוש של אחדות הוי' כמו שאתה חידשת ולימדת אותנו.^כ בעצם, בכך אנו מקיימים מה שהמשיח אומר לבעל שם טוב^כ, שיבוא "לכשיפוצו מעינותיך חוצה", התורה שלמדתי אותך ושאתה השגת מעצמך. כל זה כלול ב"שמע ישראל", כאשר חלק מאחדות הוי' הוא גם אחדות ישראל – הא בהא תליא לגמרי.

"שמע ישראל" – "חטא ישראל"

עיקר חידוש הבעל שם טוב הוא מעלת היהודי הפשוט – הוא בא לרומם אותנו, להתחבר אתנו ולהזדהות אתנו. על פי תניא קשה לומר שהיהודי הפשוט הוא בינוני של תניא, וודאי שהוא לא צדיק של תניא. נוהגים לומר שהיהודי הפשוט של הבעש"ט הוא סוג של "רשע וטוב לו", לפי ההגדרות של התניא.

מה מאמר חז"ל הכי חזק בענין קדושת ישראל? לכאורה, זהו המאמר שנלמד מהביטוי שמופיע בספר יהושע במעשה עכן – "חטא ישראל"^כ. מכאן לומדים חז"ל ש"ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא"^כ. ישראל הוא "נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי לא אדם הוא להנחם"^כ – הוא ישראל לנצח. גם אם "חטא ישראל", אם הוא חסר (כפירוש חטא-חסרון^כ), הוא עדיין "ישראל". או שמבינים כמו באיז'ביצא, רק נדמה לך שהוא חטא, או שגם אם הוא באמת חטא – החטא לא נוגע ב"ישראל".

כ ראה דרך מצותיך מצות אחדות ה' רפ"ג.

כא כש"ט (קה"ת) אות א.

כב יהושע ז, יא.

כג סנהדרין מד, א.

כד שמוא"ל א טו, כט.

כה ראה מלכ"ם א, א, וברש"י; לקו"ת מטות פב, א. ועוד.

כו ראה אמרי שפר ח"ג; שכינה ביניהם פ"א אות ז.

כז ראה גם מעין גנים תצוה עמ' קיח-קכא.

כח בראשית כד, א. וראה זהר ח"א רכד, א ומאמרי אדה"ז

פרשיות ח"א עמ' רלח ואילך (ובשיעור ז' שבט ע"ז).

כט אגה"ת פ"ה.

בהתחלה מאיר אצלי שאני עדיין ה"חטא ישראל", החוטא. אני צריך לומר על עצמי את מאמר ברוריה – "יתמו חטאים מן הארץ"^ה, "חטאים" ולא 'חוטאים'^ו. אני צריך להתפלל לה' שהחטאים יתמו מן הארץ, ולא החוטא, שהוא אני עצמי.

אחר כך אני מזדהה עם הבינוני של התניא. הבינוני הוא משהו נדיה. הסברנו הרבה פעמים שמצד מסוים יותר חידוש להיות בינוני של תניא מאשר צדיק של תניא. אבל אם אדמו"ר הזקן הקדיש לדמותו את התניא, סימן ששייך גם לילד – כמה שהוא חידוש. כשאני אומר "הוי' אלהינו" אני מכוון שבגימטריא בינוני, וגם אני יכול להיות בינוני, כמו שכתוב בתניא – "הלואי בינוני"^ז.

כשאני אומר "הוי' אחד" או "ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ"^ח כפשוטו – בשביל שלמות העם, שלמות התורה, שלמות הארץ, משיח וגאולה, צריך שיתגלה יחודא עילאה, "הוי' אחד". "הוי' אחד" בגימטריא טל, הכח של "טל אורת טלך"^ט, טל תחיה – "הקיצו ורננו שכני עפר כי טל אורת טלך". יכולה להיות תחית המתים, שאני אקום להיות צדיק פתאום. לקום לתחיה היינו שמתנוצץ אצלי ניצוץ של צדיק, עיבור, כמו שכתוב בתניא^י שהלואי – כולי האי ואולי – יתעבר בי ניצוץ של צדיק וגם אני אהיה צדיק. זהו סוד "טל אורות טלך".

עד כאן התבוננות קצרה ונחמדה מאד לכבוד בעל ההילולא. ולסיכום:

על שרש הענין, אפשרות תודעת החטא מעצם מציאות סדר השתלשלות – הסדר של עלה ועלול הוא בעצמו מקור אלוקי לאפשרות החטא, בסוד "נורא עלילה על בני אדם"^י. אכן, אליבא דאמת, גם היהודי הכי נמוך ופשוט מחובר מעלה-מעלה על ידי כל הדרגות שבאמצע – זהו סוד תורת הבעל שם טוב^{יא} שכל עם ישראל הוא בעצם מקשה אחת, וצריכים את כל הדרגות (בפועל!) כדי לחבר את כל הבנין להיות אחד. אחר כך "הוי' אלהינו" – מתלבש בנו, עדיין לא שולל-מתפשט לגמרי מהמציאות, אבל כן שוכן בתוכנו, כמו שכתוב בתניא^{יב} לגבי הבינוני ש"אלמלי הקב"ה עוזרו אין יכול לו"^{יג}. הבינוני צריך כח של "עזר"^{יד} שהוא דין, כח וגבורה, שם אלקים. מאד מתאים ששם "אלהינו" הוא הבינוני של התניא. למה הוא לא חוטא? כי אלקים עוזר לו. זו חויה של התלבשות.

אבל הצדיק של התניא הוא כבר יחודא עילאה, שהמציאות שלו בטלה לגמרי – שיש רק דבר אחד שהוא אמת, ה', ה' הוא הכל והכל הוא ה". הכל בהשראה של נוכחות ה', בלי שום מציאות אחרת.

ב"שמע", ההתאספות של "וישמע שאול את העם", מתקבצות יחד כל המדרגות שבצבור – צדיק, בינוני ורשע.

עליה בקריאת שמע

אם כן, אני עולה בסולם המדרגות שבתניא תוך כדי אמירת הפסוק "שמע ישראל":

"שמע ישראל" רשע (וטוב לו) השתלשלות	הכנעה	"יתמו חטאים ולא חוטאים"
"הוי' אלהינו" בינוני התלבשות	הבדלה	"הלואי בינוני" בעזר ה'
"הוי' אחד" צדיק השראה	המתקה	תחית המתים

לה תהלים קד, לה.

לו ברכות י, א.

לז ראה תניא ריש פי"ד.

לח ראה בתניא פכ"ד (וראה עוד בית רבי ח"ב פ"ח הערה ג).

לט ישעיה ס, כא.

מ ישעיה כו, יט.

מא סוף פי"ד.

ל תהלים סו, ה. וראה תנחומא וישב ד.

לא ראה לקו"ת בהעלתך לב, ד"ג, א ולקו"מ"ת ז, ז ושם סח בענין "דרי מעלה" ו"דרי מטה".

לב פי"ג.

לג סוכה נב, ב.

לד ראה גם הקדמת שכינה ביניהם הערה א.

שיעור

הילולת הרמב"ם

הרמב"ם ורבי חסדאי קרשקש

קיצור מהלך השיעור

בהילולת הרמב"ם התקיים ערב־השקה לספר החדש "החכמה מאין תמצא" – ספר שהוא חידוש אמתי, חיבור עמוק בין פנימיות התורה ל**שני הוגי המחשבה הגדולים**, ברי־הפולגותא, הרמב"ם, בעל ה"מורה נבוכים", ורבי חסדאי קרשקש, בעל "אור השם". השיעור המרתק עוסק ביחס של ה**ניגוד והשלמה** בין שני ההוגים, שהופעתם בזה אחר זה מבטאת תהליך שהשפיע על התקדמות המחשבה האנושית כולה.

פרק א מקדים, בתעוזה רבה, שהיחס בין הרמב"ם ורבי חסדאי הוא "ברישא חשוכא והדר נהורא" ושניהם כלולים במ**שה רבינו**, בסוד "לא [ידיעת השלילה של הרמב"ם] כן [ידיעת החיוב של רבי חסדאי] עבדי משה". **פרק ב** – פרק יסודי ומובן, העומד בפני עצמו – נוגע ב'בטן הרכה' של המחלוקת, היחס בין ה**פשטה** (ידיעת השלילה) ל**הלבשה** (ידיעת החיוב). בפרק מוסבר הרקע של תודעת העולם על גביו נדרש החידוש של התורה – עולם שהתקדם מהאנשה להפשטה, כשבכל שלב התורה מחדשת־הופכת את התודעה. תוך כדי שימוש והעלאה לקדושה של משל 'בגדי המלך החדשים', מוסבר כי ה**הפשטה** היא שיא החשיבה של ה**גלות** אך **נאולה** תלויה דווקא ב**הלבשה** (בה תלוי גם קיום המצוות בכלל). **פרק ג** חוזר לשמו של הספר, עוסק בפסוקי "החכמה מאין", וחותם בביאור נאה בסוד **משיח בן יוסף ומשיח בן דוד**.

משה לא קם כמשה^א. את הערב הזה אנחנו

נרשם ע"י איתיאל גלעדי. לא מוגה. השקת הספר "החכמה מאין תמצא" (ח"א). אור ליכ' טבת תשפ"ב – כפ"ח. א פתגם עממי. ראה אג"ק ח"ד אגרת א'תתקצו; פרדס יוסף שמות ד, ב. והוא על פי לשון הכתוב בסוף התורה

א. מה"מורה נבוכים"
ל"אור השם"

הרמב"ם ורבי חסדאי – התנגדות והשלמה
ערב טוב לכולם. אנחנו פה לכבוד יום
הפטירה של הרמב"ם, הנשר הגדול, "ממשה עד

קדימת החשך לאור

חז"ל דורשים שהפסוק "והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום"¹ מכוון כנגד המלכויות ששלטו על עם ישראל בגלות שלנו, כאשר "וחשך" זה מלכות יון". כלומר, גם החכמה של יון נקראת חשך – אריסטו הוא חשך. אם הרמב"ם כל כך אוהב את אריסטו – ומותר ונכון בהחלט לומר שהוא באמת אוהב אותו ומאד מעריך אותו – יש לו זיקה לחשך. כנראה יש משהו מיוחד בחשך הזה, שמגרה ומפתה את השכל לנקוט בדרך שהיא בעצם חשך ולא אור. חז"ל אמרו ש"ברישא חשוכא והדר נהורא"² – בתחלה "והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום", ואחר כך, לאחר הופעת רוחו של משיח³, "ורוח אלהים מרחפת על פני המים", בא התכל"ס, "ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור". האור הזה בדיוק מתאים לספר של רבי חסדאי ששמו "אור השם". לעומתו, הספר של הרמב"ם נקרא "מורה נבוכים", הוא עצמו אומר שמדבר לאנשים נבוכים שנמצאים בחשך. כנראה "מצא מין את מינו" – צריך איזה חשך חיובי, חשך על פי תורה, בשביל להתמודד עם החשך של התרבות הרווחת והראש של האנשים שנבוכים, נבוכים במדבר העמים.

בקדימה של "ברישא חשוכא והדר נהורא", כמו כל קדימה בתורה, יש גם משהו של קדימה אמיתית, מהותית – החשך קודם לאור בזמן, כי גם בשרש הכי עליון יש איזה סוג של חשך שקודם גם לאור ה', אור אין סוף ברוך הוא⁴.

בריאה ויצירה

לפי הקבלה, בעולמות, חשך הוא עולם

- 1 בראשית רבה ב, ד.
2 בראשית א, ב.
3 שבת עז, ב.
4 בראשית רבה ב, ד; זהר ח"א קצב, ב.
5 בראשית א, ג.

יא ראה לקו"ת שה"ש ד, ג (ובכ"מ) לגבי מעלת חשך הבריאה על אור היצירה. וראה ספר הערכים חב"ד ערך 'אור' ביחס לחשך, וש"נ.

מקדישים להשקת ספר חדש, שיצא לאור לא מזמן – "החכמה מאין תמצא". הספר דן בחשיבה, בפילוסופיה, של הרמב"ם מול השיטה של מי שבא מעל מאה שנים אחריו, רבי חסדאי קַרְשֶׁקֶשׁ, שהיה מגדולי תלמידי הר"ן, בסוף תקופת הראשונים¹. רבי חסדאי חולק על הרמב"ם בכך שהוא מאד לא אוהב את ביסוס הפילוסופיה על היסודות של אריסטו, של חכמת יון. לכן, הוא סותר אחד לאחד את כל היסודות, הלקוחים מאריסטו, עליהם בנוי המורה נבוכים של הרמב"ם, ואחר כך הוא בונה שיטה של מחשבת ישראל מקורית, שיותר תואמת את רוח התנ"ך ומדרשי חז"ל לגבי הקב"ה, איך מציירים אותו כביכול. שאלה עיקרית היא האם מותר לתת לה' יתברך תארים חיוביים – הרמב"ם שלל זאת, אך הוא אומר שהתורה מחייבת זאת. באמת, יש יחס הדוק בין הרמב"ם ורבי חסדאי. רבי חסדאי לא בא רק לסתור את הרמב"ם – בעצם הם משלימים. כלומר, "אלו ואלו דברי אלהים חיים"². אפילו אם נאמר בסוף ש'הלכה כרבי חסדאי' (כמו "והלכה כבית הלל"), היות שבהמשך רוב מחשבת ישראל, ובמיוחד מחשבת החסידות, תואמת יותר את הדרך של ר' חסדאי – אף על פי כן, כשיבוא משיח יפסקו כבית שמאי³, ובכלל כשאומרים "אלו ואלו דברי אלהים חיים" הכוונה שאצל הקב"ה שניהם אמת בעת ובעונה אחת⁴, וכל אחד צריך את השני. זו הנקודה בה אנו רוצים להעמיק הערב.

(דברים לד, י), "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו הוי' פנים אל פנים". מדיוק הלשון "[ולא קם...] בישראל" דרשו חז"ל "אבל באו"ה קם ומנו כו" (ראה במדבר רבה יד, יט). כך יש לדייק "ולא קם נביא עוד בישראל" – נביא לא קם, אבל גדול בישראל, מנחיל תורה לישראל, קם (וראה ע"ד ר"ה כא, ב) – ומנו? רבינו הרמב"ם.

ב חי בין השנים ה'ק'ה'ק"ע (הרמב"ם נפטר בשנת ד'תתקס"ה – 135 שנה לפני לידת רבי חסדאי).

ג עירובין יג, ב.

ד מקדש מלך על זהר ח"א יז, ב (בשם האריז"ל). מובא בלקו"ת קרח נד, ג.

ה ראה חנה אריאל יתרו ד"ה "אתם ראתם (ע"פ הקדמת המשנת חסידים – "עולם קטן" – אותיות יד"טו).

החווה מלובלין כתב לרבי לוי יצחק מברדיטשוב – 'אדמו"ר הזקן הוא מחותן שלך, תלמיד של המגיד, והספר שלו עושה לי חשך בעינים. מה זה?!

לי חשך בעינים'. מתוך אי-הבנה כיצד יתכן הדבר, וגם מתוך קצת טרוניא, הוא כתב לרבי לוי יצחק מברדיטשוב – 'אדמו"ר הזקן הוא מחותן שלך, תלמיד של המגיד, והספר שלו עושה לי חשך בעינים. מה זה?!'. עונה לו רבי לוי יצחק שכל הספרים הללו, אפילו הזהר הקדוש, ואור החיים ומאור עינים, הם ספרים של עולם היצירה, של "יוצר אור", אבל הספר הזה, ספר התניא, שייך לעולם הבריאה, "בורא חשך", כמו השכלים הנבדלים של הרמב"ם.

כמובן, בתוך ספר התניא מוסברים בטוב טעם ודעת יסודות מהזהר, ומכל התורה כולה, "תורה אור"²². אבל אחרי הכל, יש דמיון בין אדמו"ר הזקן, בעל התניא, והרמב"ם – כך כתוב²³. זה דורש עוד פרק בפני עצמו, שלא נספיק כעת. לכן, כמו שרבי חסדאי התנגד לשיטת הרמב"ם, היו רבים, אפילו בחסידות, שהתנגדו לשיטת חב"ה, לאדמו"ר הזקן, לשכל. אמרו שבדרך חב"ד יש חשך (או בביטוי קצת יותר עדין – ריבוי השמן מכבה את הנר²⁴). הם לא הבינו שמדובר בחשך כזה שהוא מקור האור, "ישת חשך סתרו"²⁵, חשך עליון, עצמות ה' היא חשך²⁶. גם רבי חסדאי לא יאמר שאפשר לראות את ה', "כי לא ראיתם כל תמונה"²⁷ – גם אצלו יש חשך עליון.

שמחה מהאור – דוקא אחרי החשך

שוב, אמרנו שהרמב"ם הוא חשך ורבי חסדאי אור, מורה נבוכים ואור השם, והשלמות היא

הבריאה²⁸ – עולם של שכלים נבדלים²⁹, שהוא בדיוק המקום של הרמב"ם³⁰, שכל נבדל (זהו גם המקום של תלמוד בבלי³¹, עליו דרשו חז"ל³² "במחשכים הושיבני גו"³³, שלפיו פוסקים את ההלכה³⁴, כאשר הפוסק הגדול הנו הרמב"ם). האור הוא עולם היצירה, עולם המדות. עוד פעם, היחס ביניהם הוא שכל ומדות, שכל ורגש. בעולמות העליונים, זהו עולם הבריאה לעומת עולם

היצירה, כמו שאנו מברכים כל בקר "יוצר אור ובורא חשך"³⁵ – הבריאה היא "בורא חשך" והיצירה "יוצר אור"³⁶.

יש סיפור מפורסם³⁷ על החווה מלובלין ובעל התניא, ממנו רואים את הקשר בין הרמב"ם (בעל ההילולא) לאדמו"ר הזקן (שההילולא שלו עוד כמה ימים): לחווה מלובלין היו ליכטיגע אויגן, עינים מאירות. הוא ירש את קדושת העינים מהרבי ר' אלימלך מליז'נסק, בעל הנועם אלימלך. כשהוא קבל את המהדורה הראשונה של ספר התניא הוא הסתכל בספר והתבטא ש'זה עושה לי חשך בעינים', ר"ל. הוא אמר³⁸ שיש שלשה ספרים ש'עושים לי אור בעינים' – ספר הזהר הקדוש, האור החיים הקדוש והמאור עינים. והנה, אני מקבל ספר ש'עושה

יב ע"ח שמ"ז פ"ד; פ"ח שער הק"ש פ"א. ובכ"מ.

יג מורה נבוכים ח"א פמ"ט.

יד ראה אה"ת דברים עמ' כג; ספר השיחות קיץ ה'ש"ת עמ' 41; תש"ה עמ' 17.

טו אה"ת ואתחנן עמ' עו ואילך. ובכ"מ.

טז סנהדרין כד, א.

יז איכה ג, ו.

יח כדברי הרמב"ם בהקדמתו למשנה תורה: "כל הדברים שבגמרא הבבלי, חייבין כל ישראל ללכת בהם" – עיי"ש בארוכה.

יט ברכת "יוצר אור" (ע"פ ישעיה מה, ז).

כ רמ"ח אותיות אות נט.

כא ראה ספר היחס מטשרנוביל ורוזין (טברסקי) פט"ז הערה ב; כרם ישראל (זק) פכ"ד הערה ט.

כב משלי ו, כג.

כג ראה גם לקו"ש חכ"ו עמ' 26 ואילך.

כד אגרות קודש אדמו"ר הזקן נספח 22 (מכתב הר"א מקאליסק לכ"ק אדמו"ר הזקן. עמ' תצח).

כה תהלים יח, יב.

כו מגן אבות דברים ד"ה "ציון במשפט תפדה" א, ב; מאמר לבר מצוה כח, א. ובכ"מ.

כז דברים ד, טו.

משה היא מונה חמשה דברים^{לב}: [1] לא כן עבדי משה [2] בכל ביתי נאמן הוא. [3] פה אל פה אדבר בו [4] ומרצה ולא בחידת [5] ותמנת הוי יבית^{לג}. הראשון במשה הוא "לא כן". יש לנו הרבה דרשות על "לא כן"^{לד}, ויש משהו אצל משה רבינו שיש גם "לא" וגם "כן" וה"לא" קודם ל"כן". אמרנו שלשה דברים – גם "לא", גם "כן" וגם שה"לא" קודם ל"כן". כמו שאומרים על "נעשה ונשמע"^{לה} – שיש "נעשה", יש "נשמע" ויש קדימת "נעשה" ל"נשמע"^{לו}. "לא" הוא שרש כל מצוות לא-תעשה שבתורה ו"כן" שרש כל מצוות עשה בתורה. כתוב^{לז} שהלא-תעשה הן מתוך יראה, "ראשית העבודה ועיקרה ושרשה"^{לט}, ומצוות עשה הן מתוך אהבה. דרך עבודת ה' הוה לכל נפש היא שקודם יראה ואחר כך אהבה, "לא כן".

כבר התחלנו לרמוז שהרמב"ם ורבי חסדאי הם "לא כן": הרמב"ם הוא ה"לא" – הגישה שלו שאפשר להתקרב לקב"ה רק על ידי "לא", רק על ידי שלילת התארים, "ידיעת השלילה" בלשונו^{לז}. רבי חסדאי הוא "כן", אדרבא, יש תארים חיוביים, מותר לי, אני יהודי מאמין שה', עצמותו ומהותו יתברך, הוא חסיד, בעל חסד, אוהב אותי, שאני יכול לדבר איתו כדבר איש אל רעהו. זהו משהו עצמי, שה' הוא עצם הטוב, ומותר לי לומר שה' הוא עצם הטוב – זה כבר "כן". אז יש "לא", יש "כן", והסדר הוא "ברישא חשוכא והדר נהורא" – ה"לא" חייב להיות קודם ל"כן" ולהביא אליו.

זהו גם סדר הדורות כאן, קודם הרמב"ם

חשך לפני אור. איך להסביר לאנשים בצורה הכי פשוטה שאני חייב חשך לפני אור? בשביל מה? יש פסוק במשלי שאנחנו מאד אוהבים – "אור צדיקים ישמח"^{כח}, ישמח אותיות **משיח**. אוהבים את הפסוק גם בגלל הגימטריא – "אור צדיקים ישמח" עולה "אחדות פשוטה" (819). רק ראשי התיבות של "אור צדיקים ישמח" עולים "מאין" – מלה שנמצאת בשם הספר שלנו, ונדבר עליה הרבה בהמשך. "אור צדיקים ישמח" הוא כמו "כיתרון האור מן החשך"^{כט}, פסוק שיכולנו מיד להביא.

למה צריך חשך? כי יש "יתרון האור מן החשך" – יתרון רבי חסדאי מהרמב"ם, חייבים קודם חשך. אבל מה היתרון? לכן הבאנו את הפסוק "אור צדיקים ישמח".

כשאתה גומר עם החשך

והופך אותו, כמו שמוסבר בתניא^ל על הצדיק שהופך את הרע לטוב, זו שמחה – "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר"^{לא}.

אור הוא כל כך טוב? מה שוה האור? למה אור הוא

חיובי וחשך הוא שלילי? מי אומר?! לאור יש יתרון רק כי הוא מביא לידי שמחה. עוד נדבר על 'איך ו'יש'. אור בלי שמחה הוא אין. אם אני רוצה שיהיה יש – היש של האור הוא השמחה. כדי שהאור הזה יהיה אור שמח, עם יש, הוא צריך לבוא "כיתרון האור מן החשך", צריך להתחיל מהחשך. אז האור ישמח, אז הוא משיח. עוד פעם, **משיח** אותיות **ישמח**, לא אותיות יאיר – משיח הוא משהו שמח, שמח ומשמח.

משיח אותיות

ישמח, לא אותיות יאיר – משיח הוא משהו שמח, שמח ומשמח

"לא" לפני "כן"

כשהתורה מתארת את יחודה של נבואת

כח משלי יג, ט.

כט קהלת ב, יג.

ל תניא פ"י (נתבאר בחלקו השני של השיעור).

לא אסתר ח, טז.

לב וראה רמב"ם הלכות יסודי התורה פ"ז ה"ו.

לג במדבר יב, זח.

לד ראה סוד ה' ליראיו שער "ירידת התורה" פ"ב; אשא עיני מאמר "האמת והשלום אהבו"; פנים אל פנים פ"ב (עמ' נב); מעין גנים ח"ד מאמר "אבן ישראל" עמ' קלט. ועוד.

לה שמות כד, ז.

לו שבת פח, א.

לז תניא פ"ד.

לח שם פמ"א.

לט מו"נ ח"א פנ"ח.

אם לא הסטייה של שפינוזה, שירד מהדת והאמונה בתורה, היה אפשר לומר בפירוש שהוא לקח מרבי חסדאי את החידוש שלו – חידוש שהשפיע על כל החשיבה של הדורות הבאים אחריי באומות העולם

בפשיטות, הפשט של הדברים. ידוע הווארט בחסידות^מ על ההבדל בין מתנגד לחסיד, שאצל מתנגד "עולמות בפשיטות ואלקות בהתחדשות" ואצל חסיד "אלקות בפשיטות ועולמות בהתחדשות". יש על כך סיפור מפורסם: שד"ר מטעם החסידים בא לאסוף כסף בעיירה של מתנגדים. המתנגדים חשדו בו שהוא מכת החסידים ושאלו אותו מה חושב על החסידים. התשובה של השד"ר היתה שהחסידים חושבים על עצמם, והמתנגדים חושבים על ה'. מה

היה ההסבר שלו בסוף? שהחסידים תופסים בפשיטות שיש ה', ואילו המציאות היא דבר חידוש, ולכן חושבים כל הזמן איך יתכן שיש מציאות, 'האם אני באמת קיים, או שזה רק דמיון?'. לעומת זאת, המתנגדים תופסים בפשיטות שיש מציאות, ואילו האמונה בה' היא חידוש, ולכן חושבים כל הזמן איך יתכן שיש ה', וצדיכים להוכיח את קיומו. תמיד עיקר ההתבוננות הוא על ההתחדשות – מה שפשוט פשוט ועל החידוש צריך להתבונן.

דרך הווארט הזה, על פשיטות, נוכל להסביר את כל המחלוקת, את כל השינוי במשך הדורות בהשקפות בין הרמב"ם לרבי חסדאי – שהוא בעצם שינוי בין מחשבת יון למה שאצל האומות נקרא הרנסנס. החשיבה היום, שהתחילה בתקופת הרנסנס, היא לגמרי לא חכמת יון, לא אריסטו. בהקדמת הספר מזכיר העורך, ישראל שי' אריאל, שאם לא הסטייה של שפינוזה, שירד מהדת והאמונה בתורה, היה אפשר לומר בפירוש שהוא לקח מרבי חסדאי את החידוש שלו – חידוש שהשפיע על כל החשיבה של הדורות

וכעבור מעל מאה שנים, כנ"ל, בא רבי חסדאי. "שמא מילתא"^מ – שמו, חסדאי, מוכיח עליו שהענין שלו הוא חסד, החל מכך שהקב"ה הוא חסד. "עולם חסד יבנה"^{מא}, "יבנה" אותיות **בינה**^{מב} – צריך להבין את כל המציאות כמציאות של חסד ה', "חסד הוי' מלאה הארץ"^{מג} (הרי מדת החסד, לעומת מדת האמת, אמרה "יברא"^{מד} – חסד ה' הוא סבת הבריאה והוא הבריאה עצמה).

בכל אופן, משה רבינו, שהוא "לא כן עבדי משה", כולל את

שניהם – ה"לא" שייך לרמב"ם וה"כן" שייך לרבי חסדאי. יש כאן גם גימטריא יפה – **משה לא חסדאי-כן** עולה **תענוג**, 23 ברבוע, הם משלימים אחד את השני.

ב. הפשטה והלבשה פשיטות והתחדשות

לשלילה של הרמב"ם, ה"לא", יש עוד מלה – הפשטה. כשמדברים על ה' צריך הפשטת הגשמיות, לשלול ולהפשיט את כל המושגים. בשרש של הפשטה, **פשט**, יש כמה משמעויות – יש להתפשט במובן של להוריד בגדים ויש להתפשט הלאה, לעוד מקום. בהמשך השיעור (בחלקו השני) נסביר שכדי להתפשט-להתקדם צריך לעשות הפשטה. נושא גדול וחשוב. יש עוד משמעות – פשט. פשט הוא מהמשמעות הראשונה, שהדבר לא מלוכסמורבל אלא מובן

מ ריטב"א ב"ב ז, א ד"ה "מי לא תניא" ראה ברכות ז, ב. יומא פג, ב. זהר ח"א ו, א. ח"ב קעט, ב. ועוד.

מא תהלים פט, ג.

מב ספר גרושין לרמ"ק, ובריוויו מקומות בקבלה.

מג תהלים לג, ה.

מד בראשית רבה ח, ה.

מה ראה בשעה שהקדימו תער"ב ח"ב עמ' תתקלד ואילך; הטבע היהודי עמ' כה הערה כ; שם עמ' קעו-קעז; מלכות ישראל ח"ב מאמר "מלכות וגאולה" פ"א. ובכ"מ.

שלא לקיים יש באמת ידים ורגלים וגוף, יש לו איזה חוש פשוט וטבעי, מודעות טבעית, של הפשטה. המצב הזה יותר תואם את המשמעות של המילים – שהפשטה היא בפשיטות. פשוט שה' הוא פשוט, בלי גוף. מהי כל ההתחדשות? התארים החיוביים – ההאנשה היא חידוש. היום המצב הוא ממש 'הפשטת אלקות בפשיטות והלבשת אלקות בהתחדשות' – ככה אצל ה' עצמו, ה"לא" אצלו בפשיטות וה"כן" אצלו מחודש. לכן ה"כן" בא דווקא על רקע ה"לא". זה שוב, ההתבוננות היא תמיד בהתחדשות. זה בדיוק החידוש של רבי חסדאי, שינוי הצורה וההשקפה מהרמב"ם – מה"לא" ל"כן", מה בפשיטות ומה בהתחדשות.

זו נקודת הקדמה מאד חשובה לנושא שלנו.

בגדי המלך החדשים

נגיד עוד משהו בדרך מליצה, בדרך צחות הלשון: יש ביטוי עממי, שלקוח מגוי מלפני 180 שנה בערך, 'בגדי המלך החדשים'. זהו משל, סיפור, ידוע ומפורסם, על מלך שחייטיו אמרו לו שהם תופרים לו בגדים שרק חכמים יכולים לראות – וכשהמלך יצא עם אותם בגדים לרחוב כולם התפעלו, כי אף אחד לא רצה לחשוף שחלילה הוא טפס שלא רואה את הבגדים, ורק ילד אחד צעק שם 'המלך הוא עירום!'. אשתי אמרה לי שלומדים את הסיפור הזה גם בבית יעקב, יחד עם "כה עשו חכמינו"... [הערה: כי בטוח שזה היה ילד יהודי...]. כן, זה בדיוק מה שאני רוצה לומר, שזה לא סתם ילד יהודי אלא ילד יהודי חכם שיש עליו פסוק מיוחד. כשלמדנו קדושת לוי השבוע^{מט} דברנו על פירוש שהוא מביא בשם הרב המגיד על הפסוק "בן חכם ישמח אב"³. הביטוי "בן חכם ישמח אב" שוה 481, מספר חשוב עם הרבה רמזים^{נא}, אבל

הבאים אחריו באו"ה. החידוש של רבי חסדאי הוא שיש תכונות אין סוף, אין סוף תארים חיוביים של ה'. כלומר, השינוי בין הרמב"ם ורבי חסדאי הוא גם שינוי בין הדורות – רקע שונה של מחשבת העולם.

הפשטה והתלבשות בפשיטות ובהתחדשות

מה הכוונה? המושגים שלנו כאן הם הפשטה לעומת הלבשה. כל השאיפה והדרך של הרמב"ם היא להפשיט יותר ויותר – שלילה, ידיעת השלילה. רבי חסדאי הוא ההלבשה – להלביש את הקב"ה בתארים חיוביים. כעת נלביש את המושגים פשיטות והתחדשות על הנושא שלנו: פעם ההאנשה של האלקות היתה בפשיטות – לכל העבודה זרה שיש בעולם, מאז ומתמיד (החל מדור אנוש^{מב}), פשוט שלא לקיים יש ידים ורגלים ושהוא מדבר ושיש לו תכונות כאלו וכאלו, כמו לבן אדם, האנשה. בא הרמב"ם ואמר וחדש משהו – התחדשות. הוא חידש שהכל לא נכון, כל מה שאתם חושבים לא נכון – ה' לא חכם, לא חסיד ולא שום דבר שאתה יכול לומר. ודאי וודאי שאין לו ידים ורגלים ואזנים ועינים, "שאינו גוף ולא כח בגוף"^{מג}. אם כן, הרמב"ם בא על רקע של תפיסת עולם של 'הלבשה בפשיטות'. הלבשה היא הטבע, העולמות, מה שאדם רואה – הוא רואה את העולם, שכולו לבושים (גם בתיא^{מח} מסביר אדמו"ר הזקן שכל מה שאתה רואה הוא לבושים של הקב"ה, וזה נתפס כפשיטות). לעומת זאת, השלילה מחדשת משהו – אני שולל את הפשיטות הראשונה.

אבל בעידן שלנו, העידן החדש, לא רק באידישקייט אלא בכל העולם כולו, אם כבר מדברים על אלקות – כל מי שהוא טפה 'מבין' או 'משכיל' או איך שלא נקרא לו, לא חושב

מו ראה רמב"ם הלכות ע"ד פ"א ה"א.

מז פיה"מ לרמב"ם הקדמת פרק "חלק"; מו"נ הקדמת ח"ב, ובכ"מ שם.

מח פ"ד.

מט ראה מדור קדושת לוי בגליון.

נ משלי, א; טו, כ.

נא 481 (טבעת, סוד טבעת נישואין) הוא מספר ההשראה 16', ששוה 13 פעמים 37 (שהוא המספר הראשוני ה-13).

שום תואר, וממילא המלך עירום
המלך ערום בגימטריא תהו, יש
מאין וכו').

הפשטה והלבשה – גלות וגאולה

יש עוד הקדמה מאד חשובה
 להבין את ה"לא" וה"כן" של
 הרמב"ם ורבי חסדאי: בעצם
 ההפשטה השלילה ("לא")
 וההלבשה החיוב ("כן") הם
 גלות וגאולה. הסמל של הגלות
 והגאולה הוא בית המקדש –

גלות היא חורבן הבית וגאולה היא בנין הבית^{נב}.
 מה הכוונה?

ידיעת השלילה – אריסטו, שהרמב"ם
 מתבסס עליו – היא גלות. עם כל הכבוד, זהו
 ה'שפיץ' של חשיבת הגלות – שאין הלבשה.
 מהו בית המקדש? המקדש הוא אמנם (גם) בתוך
 הלב של כל יהודי^{נד}, "ועשו לי מקדש ושכנתי
 בתוכם"^{נז}, אבל הוא שיא ההלבשה – שה' שוכן
 בינינו. כל המושג שכינה אומר שמדובר בה',
 אבל הוא שוכן בתוך המקדש, "בכל המקום אשר
 אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך"^{נח}, שם
 מקור השפע והברכות, שם מזכירים את השם
 המפורש – הוא מתגלה. מצב בו אין בית מקדש
 הוא בעצם הפשטת המלך מהבגדים שלו. [חז"ל
 דורשים ש"בצע אמרתו"^{נח} היינו "בזע פורפירא
 דיליה"^{נח} – חורבן הבית הוא קריעת הבגדים].
 כן, זהו מצב הגלות.

יש לענין עוד היבט חשוב: מצוות הן

החייטים המומחים תופרים למלך את הבגדים החדשים שלו באופן של "קישוטים דלא הוו". מי עושה זאת? הרמב"ם! הוא תופר למלך מלכי המלכים לבושים של שלילה

לענינו **"בן חכם ישמח אב"** –
 בגימטריא **'בגדי המלך החדשים'**!
 אם נחזור לרמב"ם, אפשר
 להסביר זאת בכמה אופנים:
 הזהר משתמש בביטוי "קישוטים
 דלא הוו"^{נד}, קישוטים שאינם
 – זהו המקור של הסיפור
 בזהר, בקדושה. החייטים
 המומחים תופרים למלך את
 הבגדים החדשים שלו באופן
 של "קישוטים דלא הוו". מי
 עושה זאת? הרמב"ם! הוא תופר
 למלך מלכי המלכים לבושים של

שלילה. בא הילד החכם, כנראה הילד החכם
 והמסכן של קהלת^{נד}, לומד קצת מורה נבוכים
 – ובעצם הוא כמו רבי נחמן, שפוסל בכלל את
 הלימוד במורה נבוכים – ואומר שהמלך עירום!
 צריך להלביש את המלך בבגדים מתאימים^{נה},
 לא להשאיר אותו עירום.

התכלית היא הלבשה – "דירה בתחתונים"^{נה}.
 כמו שכתוב בתניא, שכל המציאות היא הלבוש
 של המלך, "כהדין קמצא דלבושיה מיניה וביה"^{נו}
 ('כאותו חגב שלבושיו ממנו ובו'). "קמצא" רומז
 לקמץ, ג רישין שבכתה, קדמון מצוחצח צח^{נו},
 ג האורות שבכתה שמהווים הבגדים החדשים,
 האמתיים.

אפשר היה להסביר בעוד צורה, אבל זו הצורה
 הכי חריפה להסביר, שאותם חייטים חכמים הם
 כמו – להבדיל, אבל כמו – הרמב"ם, שבא
 לתאר את ה' בתיאורים הכי מופלאים שיכול
 להיות, שבעצם המשמעות שלהם היא שאין לו

אחד פעמים יחידה.

נב זהר ח"ב צה, א.

נג קהלת ד, יג.

נד גם ענין הלבושים המתאימים – סוד החשמל (בגימטריא
 מלבוש) – הוסבר בהרחבה בחלקו השני של השיעור.

נה תנחומא נשא טז.

נו תניא פכ"א (ע"פ בראשית רבה כא, ה).

נז ראה פרדס רמונים ש"א פ"ב. מאו"א מערכת קוף

אות יח.

נח ראה גם יומא ט, ב – "תנו עיניכם בבירה... עידיכם
 בירה".

נט אלשיך עה"ת שמות לא, יג; ראשית חכמה שער
 האהבה פ"ו אות יט.

ס שמות כה, ח.

סא שם כ, כא.

סב איכה ב, יז.

סג איכה רבה א, א.

לכתוב "החכמה מאין תמצא" בלי ו, אבל בפסוק כתוב "והחכמה מאין תמצא" – תיכף נאמר גימטריא יפה.

שוב, "מאין" שוה 101, כמו "לא כן". כתוב בספרים^ט, מובא גם בחסידות^{טא}, ש"מאין", ששוה 101, רומז למאמר חז"ל "אינו דומה השונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחד"^{טב} – על ידי הפעם ה-101 התורה נשמרת. זהו בעצם מאמר של רבי יוחנן, שאומר "אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמשים עצמו כמי שאינו, שנאמר 'והחכמה מאין תמצא'^{טג}. אצל מי שמשים עצמו כמי שאינו, "מאין", מתקיימת התורה בפעם ה-101. הוא לא מסתפק במאה פעמים – שלמות, שלמדתי הכי טוב, הכי שלם, הכי מושלם – אלא לומד פעם מאה ואחת כדי לדעת שלא השגתי כלום, "תורת הוי' תמימה"^{טד} ולא נגעתי בה, כפירוש הבעש"ט^{טה}. בזכות הענוה שלו, כמשה ה"ענו מאד מכל האדם"^{טו}, הוא זוכה. כתוב בחסידות^{טז} שענוה היא סגולה לזכירה. לימוד בגאווה הוא 'סגולה' לשכחה (שכח אותיות חשך), אבל מי שרוצה לזכור מה שהוא לומד, שהתורה תתקיים אצלו, צריך ללמוד בבחינת "והחכמה מאין תמצא".

קיום הוא דבר שנשאר, לא כלה. החכמה מצד עצמה היא "ברק המבריק על השכל"^{טז} שמיד מתעלם^{טז}, אך היא "תמצא" – תתקיים כאשר הבינה, סוד הענוה^{טז}, תופסת אותה, סוד "משה

לבושים, כמו שכתוב בזהר^{טז}, בתניא^{טז}, ובגלות כל הלבושים קרועים, כמו שאמרת, או מופשטים. זהו חידוש שבכלל מקימים מצוות בגלות בכלל^{טז}, החל מ"פרו ורבו"^{טז}, שרצו לבטל כשחרב בית המקדש^{טז}. גם אצל הרמב"ם זהו עיקר החידוש, זו האתכפיא, העבודה של הרמב"ם – שעם כל ההפשטה שלו, כל האריסטו, הוא בכל זאת מתלבש. במה? במצוות, ביד החזקה. [אצל הפילוסופים היום יש 'אלוקי הפילוסופים', אין מצוות]. כן, ויש אפילו השקפה שהמצוות בטלו – שפעם היו מצוות והיום אין. זו הטענה של הנוצרים, שגם היא בהשפעה של חכמת יון. לכן הנצרות התחילה מחורבן בית שני, הדעה הכוזבת שאין לבושים – אז אין מצוות. פעם היה והיום אין – קשורה לחורבן בית שני.

ההבנה שכל מושג בית המקדש הוא שיא ההלבשה, שה' במציאות, דירה בתחתונים, וממילא מתפשט ונמצא בכל מקום – כמובן כולל בלב של כל יהודים – היא הקדמה חשובה מאד.

ג. "והחכמה מאין תמצא" שני הספרים בסוד "מאין"

אמרנו שהפסוק שרומז לשני החכמים הגדולים שלנו הוא הפסוק בנבואת משה – "לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא", הרמב"ם הוא ה"לא" ורבי חסדאי הוא ה"כן". כמה שוה "לא כן"? 101. בשם הספר שלנו יש מילה ששוה בדיוק אותו מספר, המלה האמצעית כאן – "החכמה מאין תמצא". זהו ביטוי שכתוב בספר איוב בפרק כח^{טז}, פרק החכמה, שכולו מדבר ממעלת החכמה. בכותרת של ספר יותר מתאים

סד ח"ב רי, איב.

סה פ"ד ופ"ה, שער היחוד והאמונה פ"ה. ובכ"מ.

סו ראה רמב"ן על ויקרא יח, כה ודברים יא, יח.

סז בראשית א, כח.

סח ב"ב ס, ב.

סט איוב כח, יב.

ע ספר הפליאה ד"ה "ראה והבן משה"; ספר החשק ח"א (ג); מגלה עמוקות ואתחנן אופן נז.

עא תורת לוי"צ חידושים וביאורים לש"ס עמי נט וברבינו מקומות.

עב חגיגה ט, ב.

עג סוטה כא, ב.

עד תהלים יט, ח.

עה הוספות לכש"ט (קה"ת, הוצאה שלישית) אות מו.

עו במדבר יב, ג.

עז ספר המדות ערך "זכירה" אות יג; הנהגות הצדיקים (רנ"ו משינאווא) אות נא.

עח תניא, אגה"ק טו.

עט סה"מ עטר"ת עמ' תקעג.

פ ע"ח של"ח פ"ג (מ"ת).

אצל הרמב"ם זהו עיקר החידוש, זו האתכפיא, העבודה של הרמב"ם - שעם כל ההפשטה שלו, כל האריסטו, הוא בכל זאת מתלבש. במה? במצוות, ביד החזקה

אחר – או כי הוא היולי, או כי גדל בינתיים. כמו שנאמר שמישהו נולד בירושלים ועכשיו הגיע אלי מתל אביב.

הוא לא אומר, אבל המוצא האמתי של הדבר משתקף ביעד שלו. לכן המלה "תמצא" בפסוק "החכמה מאין תמצא" היא גם המוצא המוחלט, האמתי, של הדבר, וגם התכל'ס, שימצא בבינה, יקבל את היש-הממשות שלו, בתוך הבינה (בה הדבר נקלט-מתקיים, כנ"ל בענין תפיסת ברק החכמה על ידי הבינה)^פ. כמו "אהיה אשר אהיה"^פ – ה"אהיה" הראשון בכתר, המוצא, האין ממנו נוצר, וה"אהיה" השני בבינה^פ, היעד.

באותיות של קבלה, החכמה באה מהמזל העליון – אבא יונק מתקון "נצר חסד"^פ, מהמזל^פ – אבל היא נמצאת בגבורה דעתיק^צ, כח המשכיל של הנפש^א. אפשר לפרש גם עוד יותר עמוק, אבל בפשטות, בלשון הקבלה, "החכמה מאין תמצא" מתפרש שהחכמה נמצאת מגבורה דעתיק ומגיעה – היעד שלה – ל"אני בינה לי גבורה"^צ. ביניהם יש "החכמה מאין תבוא", מאיפה החכמה באה אלי? מסוד הדיקנא, ממזל ה"ח של הדיקנא, "נצר חסד".

פה סגולה למציאת אבדה היא נדר לזכות רבי מאיר בעל הנס - רבי מאיר עולה תבונה (כמדובר בארוכה בחלקו השני של השיעור), מקום המציאה.

פ ו שמות ג, יד.

פז לקו"ת (האריז"ל) פרשת שמות. ראה קהלת יעקב ערך 'אהיה'.

פח שמות לד, ז.

פט שער מאמרי רשב"י, פירוש האד"ז (עמ' רמט). ובכ"מ.

צ כמבואר בע"ח ש"ג שגבורה דעתיק מלובשת בחכמה סתימאה דאריך, והחכמה סתימאה היא שרש החכמה הגלויה.

צא סידור עם דא"ח ד"ה "ברוך שאמר" (לט, גיד). ובכ"מ בחסידות.

צב משלי ח, יד.

[הענו מכל אדם, שמשים את עצמו כאין ממש] זכה לבינה^פ, א, וד"ל.

בצורה מופלאה, כמדומני שלא כתוב ברמזים בספר, המלה "מאין" היא סימן מובהק ביותר לספרי שני הגדולים האלה, שאנו משווים ביניהם ורוצים לחבר ביניהם – "מורה נבוכים" ו"אור הוי"ו". אם שמים את ראשי התיבות "אור הוי"ו" בתוך ראשי התיבות "מורה נבוכים" – רמו שצריך להכניס אותו פנימה –

יוצא "מאין", "החכמה מאין תמצא". כך אפשר לזכות שהתורה תתקיים אצלנו "מאין", הכל בסוד החשך והאור וקדימת החשך לאור.

"מאין תמצא" ו"מאין תבוא"

אנחנו מדברים על "החכמה מאין תמצא". כמה פסוקים הלאה יש פסוק מקביל – "החכמה מאין תבוא"^פ. הסיום בשניהם הוא "ואי זה מקום בינה". יש כמה פירושים מה ההבדל בין "תמצא" ל"תבוא", אבל בחסידות^פ מפרשים ש"תמצא" בבינה. "תמצא" מתייחס לכאורה למקור ממנו החכמה באה, המוצא, אבל מפרשים זאת גם על היעד בו היא תמצא בסופו של דבר. על "תבוא" לא אומרים ככה – "החכמה מאין תבוא" מתפרש רק על המקור, כמו "דע מאין באת"^פ.

בפשט, אין הרבה פרשנים שמסבירים את ההבדל, ולכאורה הפשט הכי טוב הוא המלבי"ם, שמפרש ש"תמצא" היינו המוצא האמתי, איפה שהדבר נוצר, ואילו ה"תבוא", כמו "מאין באת", הוא תחנה שניה בדרך. בהחלט יתכן שהדבר נמצא ממקום אחד, אבל הוא בא אלי ממקום

פא ראה ר"ה כא, ב; זח"ב קטו, א (ובנצו צי זהר שם).

פב איוב כח, כ.

פג ראה סה"מ תרנ"ז עמ' רסח.

פד אבות פ"ג מ"א.

חתונה היא נס (נישואין לשון נס^ק). צריך למצוא את האבדה^{קא}, "מאין תמצא". אחר כך צריך להיות "מאין יבא עזרי" – שוב לשון ביאה יחד עם "מאין" ו"עזרי", היינו ה"עזר כנגדו", משרש הנשמה שלו, "אשת חיל עטרת בעלה"^{קב}. יש חכמה ויש עזר – שני הדברים שבאים מאין. בכלל, אפשר לומר שהרמב"ם יותר מתאים לפסוק "החכמה מאין תמצא", עצם השכל, ו"אור השם" – ששייך לשרש המדות, יג מדות הרחמים – הוא יותר "החכמה מאין תבוא", שאמרנו שהיינו מדות, מדות גנוזות ברחם האם, שרש ה"עזר". זהו היחס בין קידושין לנישואין – קידושין הם ידיעת השלילה (הרמב"ם), שאוסר את אשתו על עצמו ועל כל העולם, כולו, ונישואין הם ידיעת החיוב (רבי חסדאי), עצם הביאה.

חשיח בן יוסף ומשיח בן דוד – שכל ולב

אמרנו שיש רמז יפה בעצם הביטוי שהוא שם הספר שלנו: "והחכמה מאין תמצא" עולה בגימטריא פעמיים **משיח**, **משיח-משיח**. מה הרמז הזה אומר לי? שיש שני **משיח**, "תרין משיחין" בלשון הזהר^{קג}, משיח בן יוסף ומשיח בן דוד. גם הזוג הזה מתאים לשתי הדמויות שאנחנו מתבוננים בהן עכשיו: יוסף לעומת דוד הוא 'משכיל' לעומת 'עובד', בלשון החסידות. יוסף הוא "איש מצליח"^{קד}, ואחד הביטויים בתנ"ך ל"מצליח" הוא "משכיל"^{קה}. רואים שיש ליוסף רגש, הוא בוכה, אבל הוא לא משדר רגש אלא שכל. כך הוא מנהיג את המדינה, מצליח בצורה פלאית, פותר חלומות. יוסף הוא שכל – שכל מיושב

זהו ענין בפני עצמו, להשוות בין שני הפסוקים כאן. כמובן, בהכל צריך לבדוק גם את הגימטריא שלהם...

"מאין תבוא" ו"מאין יבא עזרי" – יחוד אבא ואמא עילאין

אפשר לקשר הכל גם לחתונה, יחוד בין שני סוגי חכמה: "החכמה מאין תמצא" כמו "מצא אשה מצא טוב"^{צג}, "אשת חיל מי ימצא"^{צד}, ו"החכמה מאין תבוא" כבר לשון ביאה-זיווג, אחרי המציאה. הכל בשביל להגיע ליחוד אבא ואמא עילאין, היחוד הדרוש בשביל להוליד נשמות חדשות^{צה}.

הפסוק העיקרי בתנ"ך של "מאין", חוץ משני פסוקי "החכמה מאין", הוא "מאין יבא עזרי"^{צא}. יש הרבה פסוקי "מאין", אבל בפסוקים האלה בעיקר דורשים את "מאין" במובן של מהאין, הכתר עליון. "אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי" הוא פסוק של הריון – "ההרים" הם ההורים האבות, ו"אין" הוא "אין מזל לישראל"^{צב}, מזל עליון ומזל תחתון, שתי המדות "נצח חסד" ו"ונקה", הם שרשי אבא ואמא^{צט} שנדרש יחוד ביניהם. "עזרי" כמו "ישלח עזרך מקדש"^{צח}, "עזר כנגדו"^{צט} (עזר אותיות זרע) שבא מאין. ככה האיש צריך להתבונן. כשבחור רוצה להתחתן –

קידושין הם ידיעת השלילה (הרמב"ם), שאוסר את אשתו על עצמו ועל כל העולם כולו, ונישואין הם ידיעת החיוב (רבי חסדאי), עצם הביאה

צג משלי יח, כב.

צד שם לא, י.

צה ע"ח שט"ו פ"א (וראה נה"ש יד ע"ד ואילך). ובכ"מ.

צו תהלים קכא, א.

צז בעש"ט עה"ת לך אות כו; ע"פ שבת קנו, א.

צח תהלים כ, ג.

צט בראשית ב, יח.

ק ראה יין משמח ח"ה שער שביעי.

קא קידושין ב, ב.

קב משלי יב, ד.

קג ח"ב קכ, א. ובריבי מקומות.

קד בראשית לט, ב.

קה ראה רש"י על שמואל"א יח, יד. ובכ"מ.

בגלגול הראשון, כ"גואל ראשון", משה לוקח את עצמות יוסף עמו, ו"ויקח משה את עצמות יוסף עמו", הוא לוקח את עצמות יוסף, מצטרף ליוסף. אבל כ"גואל אחרון" משה כבר יקח את עצמות דוד עמו

כבר יקח את עצמות דוד עמו^{קיד}. בגאולה הראשונה משה מאמץ את יוסף, מתלבש בלבוש של יוסף. בשביל להוציא אותנו ממצרים הוא צריך לאמץ את ההנהגה של יוסף. השעבוד מתחיל ב"ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף"^{קטז}, ואז נולד משה, שצריך את יוסף בשביל להוציא אותנו ממצרים. אבל בגאולה העתידה, משה כ"גואל אחרון", בעיקר צריך לקחת אתו את הדמות של דוד, את ההנהגה של דוד, עד כדי כך שכתוב שמישיח הוא נשמת משה בגוף דוד^{קטז} – הוא צריך להתלבש בגוף של דוד המלך. זהו פירוש חדש ל"פה אל פה" – מהפה של יוסף לפה של דוד.

השכל והלב של המשיח

אם אני רוצה לדמות את הרמב"ם – הוא יותר דומה ליוסף או לדוד? הרמב"ם אוהב ביותר שתי דמויות – אברהם אבינו ומשה רבינו^{קיד}. בכל אופן, אם נדבר על שני המשיחים, משיח בן יוסף ומשיח בן דוד – ודאי הרמב"ם נוטה למשיח בן יוסף, זו נטייה פשוטה ברמב"ם (כמו שיוסף היה "מלך במצרים"^{קיד} כך גם הרמב"ם היה "מלך במצרים", ודוק). אמרנו שמישיח בן יוסף הוא משכיל – אצל הרמב"ם^{קטז} כל ימות המשיח, כל הענין של משיח, הוא השכלה, להשכיל, "כי

מאד. דוד המלך, לעומתו, כולו רגש, כולו מדות, כל ה"נעים זמרות ישראל"^{קי} – כל התהלים שלו – הכל הבעה של מדות, של לב, "חסדי דוד"^{קיד}. הוא מלך, ו"בנין המלכות מן הגבורות"^{קיח}, אבל הוא "מלך חסיד"^{קטז} – הכל אצלו הוא חסד. תהלים הוא ספר של 'עבודה', הוא 'עובד' לעומת 'משכיל'. צריך את שני המשיחים האלה, וצריך שמישיח בן יוסף יקדם – כמו שאמרנו, החשך של השכל צריך לקדום לאור של הלב. הייתי חושב ששכל הוא אור, אבל לא – שכל הוא חשך.

אמרנו ששניהם כלולים במשה – הרמב"ם נקרא משה, אבל גם רבי חסדאי, על פי שקוראים לו חסדאי, הוא חלק ממשה, מ"לא כן עבדי משה". אחרי "לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא" כתוב "פה אל פה אדבר בו". יש הרבה דרשות מה פירוש "פה אל פה", אבל לעניננו פעמיים פה שוה 170, יוסף-דוד. שני המשיחים הם שני פיות, חרב פיפות^{קיד}.

מה זה אומר? "פה" הוא הנהגה – מנהיגים בכח הדבור שבפה, "באשר דבר מלך שלטון"^{קיא}. משה הוא המנהיג, "הוא גואל ראשון והוא גואל אחרון"^{קיב} – בגלגול הראשון, כ"גואל ראשון", משה לוקח את עצמות יוסף עמו, ו"ויקח משה את עצמות יוסף עמו"^{קיד}, הוא לוקח את עצמות יוסף, מצטרף ליוסף. אבל כ"גואל אחרון" משה

קו שמואלב כג, א.

קז ישעיה נה, ג.

קח ע"ח שכי"ה דרוש ב; של"ד; טעמי המצות בהעלתך; סדור עם דא"ח ד"ה "ברוך מרחם על הארץ".

קט ראה ברכות ד, א (עפ"י תהלים פו, ב).

קי תהלים קמט, ו.

קיא קהלת ח, ד.

קיב ראה שמות רבה ד, ב; זהר ח"א רנג, א; שער הפסוקים ויחי; תו"א משפטים עד, ג.

קיג שמות ג, יט.

קיד ראה אמרי אמת הוש"ר תרס"ט.

קטז שמות א, ח.

קטז לב לדעת מאמר "פרק בעבודת ה'" (ראה אגדת בראשית פ"ו ולקוטי הלכות יו"ד הלכות י"ן נסך ג, ו).

קיד ראה שיעור כ"ג כסלו תשע"ה (הרמב"ם היומי 1. וראה גם בהמשך השיעורים הבאים אחריו), וש"נ. ובכ"מ.

קיוח ע"פ בראשית מה, כו (וראה מדרש שכל טוב [בבב] עה"פ).

קיוט הלכות מלכים פ"ב ה"ה.

שוב, השכל של משיח הוא משיח בן יוסף והלב שלו, שמגיע לכל עם ישראל וגם לכל העולם כולו, לכל האנושות, הוא משיח בן דוד. לכל אחד יש פה – הלב מדבר בפה שלו והשכל מדבר בפה (בלשון הקבלה, הפה של השכל הוא פה של התבונה^{קכד}). על כך כתוב "פה אל פה אדבר בו" – אני מדבר בו פעם ראשונה דרך הפה של יוסף ופעם שניה דרך הפה של "דוד מלך ישראל חי וקים"^{קכה}. זהו הרמז של "והחכמה מאין תמצא" שווה משיח-משיח. גם שרים משיח-משיח, צריך לחשוב שאלה שני משיחים שמתחברים יחד לפי הסוד הזה.

מלאה הארץ דעה את הוי' כמים לים מכסים"^{קכז}. לפי ההסבר הזה, השכל של משיח הוא בעצם משיח בן יוסף והלב של משיח הוא משיח בן דוד. למלך המשיח יש גם שכל וגם לב – בסוף הכל יכול להיות וצריך להיות באדם אחד. אצל הבינוני של התניא ה"מח שליט על הלב"^{קכא} – תכונה טבעית של אדם בהיותו אדם ולא בהמה ("מח שליט על הלב" עולה בגימטריא חכמת יון!). אכן, מבואר בחסידות שכשם שאצל הבינוני "מח שליט על הלב" אצל הצדיק – "ועמך כלם צדיקים"^{קכב} – "פנימיות הלב שליט על המח"^{קכג}. זו דרך החשיבה של רבי חסדאי.

קכ ישעיה יא, ט.

קכא זהר ח"ג רכד, א; תניא פי"ב.

קכב ישעיה ס, כא.

קכג לקו"ת דרושים לר"ה נח, ד.

קכד ראה לקו"ב לשער היחוד פ"ב בענין מחשבת שכל, שהיא מלכות דתבונה (ו"מלכות - פה").
קכה ר"ה כה, א.

הלומד על מְנַת לַעֲשׂוֹת | צידה לדרך

- ◆ הרמב"ם ורבי חסדאי משלימים בסדר של "ברישא חשוכא והדר נהורא" – מהשכל של "בורא חשך" למדות של "יוצר אור".
- ◆ 'אלו ואלו דברי אלקים חיים – והלכה כרבי חסדאי'.
- ◆ החשך קודם לאור כדי לגלות את השמחה שבו – "אור צדיקים ישמח".
- ◆ הרמב"ם בא על רקע של 'האנשה בפשיטות' ונוקק ל'הפשטה בהתחדשות'; בחשיבה המודרנית 'הפשטה בפשיטות' ורבי חסדאי מוסיף 'הלבשה בהתחדשות'.
- ◆ הרמב"ם 'הלביש' את השכינה ב"קישוטים דלא הוו" – בגדי המלך החדשים.
- ◆ בנין המקדש הוא הלבשה של ה' וחורבן הבית הוא הפשטה.
- ◆ עיקר החידוש של הרמב"ם הוא שעם כל ההפשטה הוא דורש הלבשה – קיום מצוות מעשיות.
- ◆ התכלית היא ההלבשה – דירה בתחתונים.
- ◆ "החכמה מאין תמצא" היינו "מצא אשה" (קידושין – ידיעת השלילה) ו"החכמה מאין תבוא" הביאה (נישואין – ידיעת החיוב).
- ◆ יוסף הוא 'משכיל' ודוד הוא 'עובד'.
- ◆ בגאולה הראשונה השתמש משה בהנהגת יוסף ובגאולה האחרונה הוא ישתמש בהנהגת דוד.
- ◆ משיח בן יוסף ומשיח בן דוד הם המח והלב של המשיח.
- ◆ אצל הרמב"ם "מח שליט על הלב" ואצל רבי חסדאי "פנימיות הלב שליט על המח".

קדושת לוי

פרשת שמות

להתענג בשביל לענג

והנה מצד התענוג יש רק ידיעת ה' ואין בחירת האדם, אך ה' נותן לנו מקום ליראה, לבחירה חופשית, ובוה גופא הוא עושה שייכות ליראה אצל ה' שמא נהיה לא טובים.

הנקודה העיקרית

ענין עיקרי זה, התענוג של ה' מהתענוג שלנו, שמע רבי לוי יצחק מרבו המגיד ממעזריטש נ"ע כפי שהסביר את הפסוק "בן חכם ישמח אב"²: כשאדם עובד את הבורא יש להבורא נחת רוח מזה ולכן כשאחד מלמד זכות על ישראל יש להבורא מזה תענוג והאדם צריך לעבוד את הבורא לא בשביל הנאת עצמו כלל רק כדי שיהא להבורא תענוג ולא בשבילו, אף על פי כן אנחנו מתפללים בתפלת י"ח בשבילנו כגון וחנו, השיבנו, רפאנו, ושאר ברכות. אך כיון שיש להבורא תענוג מזה כשיש לישראל טובות וברכות ולכן בקשות בשבילנו הוא גם כן טוב, כי הבורא יש לו תענוג מטובות וברכות שלנו. וכן במה שאנו עושים מצות ומעשים טובים אנו גורמים תענוג להבורא ברוך הוא וזהו ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים, שהתענוג נקרא פרנסה כביכול³.

כלל זה חוזר בגוונים שונים בהרבה תורות בקדושת לוי, ואפשר לומר שהוא הנקודה העיקרית של הספר כולו, לזו החסידות של

כתב הקדושת לוי: ויצום אל בני ישראל, כי הקב"ה מקבל תענוג כאשר הוא נותן טובות לישראל וישראל המקבלים הטובות עושין בזה רצון ומצות ה' כי בקבלת הטובות יש להקדוש ברוך הוא מזה תענוג... וזהו ויצום אל בני לשון מצוה, שאצל ישראל הוא מצוה כאשר הקב"ה מוציאם ממצרים וכו' ודו"ק.

לה' יש תענוג מהתענוג שלנו, ולכן התענוג שלנו הוא מצוה! אם ה' נותן – מצוה לקבל. והרי זהו הגדר של כל מצוה, לעשות נחת רוח לה'. בפרט, יש ללמוד מכאן שהשרש של קבלת תענוג בחיים הוא יציאת מצרים, קבלת תענוג היינו להשתחרר משעבוד.

הסדר בעבודת האדם הוא להתחיל מיראה ולהגיע לתענוג. "יראת ה' היא אוצרו" והתענוג "טמיר וגנוז" בתוך היראה ומתגלה רק לבסוף, שאם התענוג היה מגיע תחילה לא היתה עבודה בבחירת האדם⁴. אבל אצל הבורא לא שייך כלל יראה והתענוג הוא קודם שרוצה להשפיע טובות וברכות לישראל ויותר מה שהעגל רוצה לינק פרה רוצה להניק. משמע שלאחר התענוג של ה' יש לו גם יראה, והיא היראה שמא האדם יפגום ויצטרך לקבל עונש (אע"פ שגם העונש הוא לבסוף לתיקון הנשמה. בסוף-בסוף יהיה טוב).

נערך ע"י יוסף פלאי, משיעור טלפוני מוצאי כ"ב טבת תשפ"ב.

א קדושת לוי פרשת כי תבוא ד"ה או יבואר יפתח ה' לך. וכן פרשת בשלח ד"ה או יבואר אז ישיר משה.

ב משלי י, א.

ג קדושת לוי פרשת ויחי ד"ה והוא יתן מעדני מלך. וכיו"ב בפרשת תזריע ד"ה או יבואר אשה כי תזריע (השלישי).

הוא מסכך^ד.

אך עיקר ההסבר טמון בפסוק שדרש הרב המגיד "בן חכם ישמח אב ובן כסיל תוגת אמו". הקב"ה הוא בבחינת אב, המסתכל רק על התענוג של הבן ויש לו מזה תענוג, אך בחינת האם (מקור כנסת ישראל, "אביו זה הקב"ה ואמו זו כנסת ישראל") מביטה במעשים שלנו ומצטערת! אבא הוא חכמה ואמא בינה – אמנם פנימיות הבינה היא השמחה ("אם הבנים שמחה"), גילוי התענוג ("התגלות עתיקא באמא"), אך חיצוניות אמא היא מקור הצער של ה' כביכול, "מינה [מהבינה] דינין מתערין", "אני בינה לי גבורה", והדינים של האמא 'מנטרלים' את התענוג של האבא. כך יצחק הוא האב ("כי אתה אבינו") ורבקה היא האם – יצחק אוהב את עשו, מתענוג בתענוג של הבן הרשע, אבל רבקה אוהבת את יעקב דוקא ומגבילה את התענוג של יצחק למי שראוי לקבל את התענוג. במושגים בהם פתחנו, הדינים האלו הם היראה של ה' הבאה לאחר התענוג, הבאה לאחר הכוונה הראשונה של התענוג (ומוסתת אותו). אף על פי כן, עצם התענוג שהרשע מקבל הוא הניצוץ הקדוש שלו (שהרי ה' מתענוג בתענוג בניו)! לכן צריך להתקרב לבעל התשובה (הרשע בהוה) דרך התענוג שלו, ה'כיפים' שלו. צריך להכנס עמו בשיחה, בתחבולות, דרך הדברים שמעניינים אותו כעת (כמו במעשה מבעל תפלה של רבי נחמן): אם הוא אוהב כדורגל, נדבר אתו על זה, שהרי גם ה' אוהב את הכדורגל שמשמח אותו. אז נסביר לו את צער האם וביחד נעשה תשובה.

רבי לוי יצחק מברדיטשוב. רבי לוי יצחק לקח ווארט אחד ששמע מדבו והפך אותו לעיקה, בהשראתו בנה את כל ספרו ואת כל עבודת הסנגוריה המפורסמת שלו "כשאחד מלמד זכות על ישראל יש להבורא מזה תענוג".

בין צדיק לרשע

אחרי כל זה, מתעורר הקושי: מה בין צדיק לרשע? נדמה שהקדושת לוי (ה'מקצין' את דברי רבו המגיד) מגיע ל'אזור מסוכן', שבו אפשר לחשוב ש'לא נורא' להיות רשע (וממילא רבי לוי יצחק ילמד עליך זכות תמיד...). הרי גם הרשע מחפש הנאה ותענוג, ומדוע לא נאמר שה' מתענוג בזה שהרשע נהנה ו'עושה חיים'? נכון, הצדיק עובד את ה' "לא בשביל הנאת עצמו כלל", אלא לעשות נחת רוח לה', וגם כשהוא מתפלל ומבקש תענוג לעצמו, "רפאנו", "ברך עלינו", כוונתו כדי שה' יתענוג מזה שיהיה לנו טוב, ואילו הרשע מכוון לטובת עצמו בלבד, אך עדיין צריך להבין: הרי האבא נהנה ממה שטוב לבנו גם כשהבן מתכוון רק לטובת עצמו, האב נהנה כשבנו הקטן מקבל סוכריה ונהנה ממנה, אף על פי שהבן אינו חושב כלל על טובת האב, אם כן מה הבעיה ברשע שמרגיש טוב ("רשע וטוב לו")?

צער האם

תחילה יש לומר בפשטות: ככל שהתענוג מנותק מה' כך הוא פחות ופחות תענוג. האב אמנם שמח שהבן נהנה מהסוכריה אבל אם הסוכריה מסתירה את האבא (ולבסוף הוא שואל, בהתרסה וגם במצוקה, "איפה אבא")

ד וראה קדושת לוי לט"ו באב.

המדור מוקדש לע"נ:
משה בן מאיר ושרה ד"ל - כ"ו טבת

דבר השמיטה

טעמי מצוות שמיטה

אוקמי ואברוי

מפני שהשקאה אינה מלאכה דאורייתא. בפשטות, היתר השקאה דומה לאוקמי (כן משמעות הגמרא^ט). השוואה זו מובנת אם אוקמי הותר מטעם פסידא, כשם שהשקאה מותרת מטעם פסידא. אך גם להסבר שאוקמי אינו בגדר מלאכה, ניתן להסביר לפי שיטת הראשונים שהשקאה הותרה מפני שאינה מלאכה חשובה. בפשטות, אוקמי מותר רק במלאכה דרבנן, כשם שהשקאה הותרה רק מפני שהיא דרבנן. וכן משמע בדעת הרמב"ם. אך יש שרצו להוכיח מראשונים אחרים שאוקמי מותר גם במלאכה דאורייתא^א.

דברי הרמב"ם

הרמב"ם כתב (פ"א ה"ה) "ולא יסוך את הנטיעות בדבר שיש לו זוהמא כדי שלא יאכל אותו העוף כשהוא רך", ולכאורה זה לאוקמי! ומפרשים שהרמב"ם נקט כירושלמי^ב, וסובר שלאוקמי מותר רק במלאכות הנעשות בקרקע אך מלאכה בגוף האילן אסורה^ג. ויש מפרשים

דהוא מדרבנן ומילי דפסידא שרו רבנן, וכי"ב ברבינו חננאל ועוד.
ט מועד קטן ג, ב.
י רבינו יונתן, מאירי ונמוקי בתחילת מו"ק. חידושי הר"ן שם ג, א.
יא שבת הארץ ה"כ לפי רבינו חננאל.
יב ירושלמי שביעית פ"ב ה"ג. כמו שביאר הלחם משנה בהלכות יום טוב פ"ח ה"י.
יג פאת השלחן (כ סק"א).

נאמר בגמרא "אוקמי אילנא שרי, אברויי אילנא אסור"^א, ופירש רש"י "אוקומי, שלא יתקלקל מכמות שהוא אבל אינו משביחו. אברויי, מחזיקו ומשביחו". הטעם שאוקמי מותר יש לפרש בשתי דרכים^ב: א. התירו מלאכות מסוימות כדי שהאילן לא יפסד. ב. מעשה כזה אינו בגדר מלאכה האסורה בשביעית (וכך משמע מפירוש רש"י^ג). יש אומרים שהיתר לאוקמי נאמר רק שלא יפסדו האילנות ולא לצורך הפירות^ד. אך יש מתירים גם למנוע הפסד הפירות^ה.

השקאה ואוקמי

נאמר במשנה "משקין בית השלחין במועד ובשביעית"^א. ומבואר בגמרא^ב שלדעת אביי ההיתר הוא מפני ששביעית בזמן הזה דרבנן, ובמקום הפסד התירו^ג, ולפי רבא ההיתר הוא

לפי רשימת הרב ד' כסלו תשפ"ב. נערך ע"י יוסף פלאי.
א עבודה זרה נ, ב. וכן בסוכה מד, ב ובמועד קטן ג, א (לגבי קשקוש).
ב לפי קרן אורה מו"ק ד, ב ד"ה הא בחדתי. מקדש דוד שביעית סי' מח. משנת יוסף הנ"ל אות א (ובהערות שם).
ג רש"י בעבודה זרה שם. רש"י מכתב יד במועד קטן (מקיצי נרדמים תשכ"א) "סתומי שרי דאוקמי אילנא הוא, אברויי אסור דקא מהני לאילן והיא עבודה".
ד שבת הארץ פ"א ה"ה.
ה שו"ת מהרי"ל דיסקין קו"א רנט, ועוד אחרונים.
ו מועד קטן פ"א מ"א.
ז מועד קטן ב, ב.
ח כרש"י שם "בשביעית בזמן הזה דרבנן ורבי היא דאמר

יש תכלית של יחוד ("דעהו" לשון יחוד וזיווג, "והאדם ידע את חוה אשתו"), ואז אינו נחשב מלאכה.

ובהשוואה להלכות אישות: לאוקמי הוא כמו מצות עונה כתכלית לעצמה בהוה (גם במי שקיים פריה ורביה וכדו'), ולאברוי הוא עונה לשם "פרו ורבו", לעתיד. "פרו ורבו" היא מצות עשה מפורשת ואילו עונה אינה מצות עשה בפני עצמה (אלא כלולה ב"ועונתה לא יגרע") ויש לומר שכמצות עשה היא שייכת לפרו ורבו¹⁰. כלומר, מדאורייתא העיקר הוא לאברוי, פרו ורבו, ולאוקמי נכלל בתוכו. וכן בנידון שלנו: החילוק בין אוקמי לאברוי הוא רק במלאכות דרבנן אך מדאורייתא אין חילוק והכל נחשב אברוי, ודוק. ועוד, ענין השמטה בכלל שייך למלכות (כמבואר בדברי האר"י), עליית העולמות התחתונים עד מלכות דאצילות. וזה הרמז "לאברוי" לשון בריאה, עולם הבריאה למטה ממלכות דאצילות. מלאכה היינו מה שהמלכות יורדת לברד בירורים בעולמות התחתונים ב"ע, אך בשמטה העולמות עולים ולכן אסור לאברוי, לעשות מלאכה בבריאה.

לעומת זאת, לאוקמי מותר, היינו שבזה אין פגם במלכות, העמדת הקיים שלא יתקלקל. והנה לאוקמי לשון קיום, רומז ליסוד (שיש בו 'קיימת הברית'). היסוד הוא מעל המלכות ומשפיע לה (השפעה מפרצוף זעיר אנפין, דרך היסוד, לנוקביה, המלכות), והשפעה כזו מותרת. והנה שרש היסוד הוא בחכמה, "יסוד אבא ארוך ומסתיים ביסוד ז"א [ומשם משפיע למלכות]", וזהו ענין הקיום בהוה שלא ימות, מכח החכמה המסולקת ממיתה, "ימותו ולא בחכמה". אך כל זה במלאכות דרבנן: דרבנן היינו מלכות בעצם, "מלכות פה תורה שבעל פה", ומלאכות דרבנן בשמטה היינו 'מלכות שבמלכות', ובה מותרת ההשפעה מהיסוד. אך במלאכות דאורייתא אסורה גם ההשפעה מהיסוד.

שמה שהעוף אוכל חוזר וצומח¹¹.

ובהמשך (ה"ז) "המקשקש בזיתים אם להברות את האילן אסור ואם לסתום את הפצימים מותר", ובפשטות זהו ההיתר לאוקמי שהאילן לא ימות¹². ובהמשך מפרט הרמב"ם את היתר השקאה (הלכות ח"ט), ומסיים (ה"י) "ומפני מה התיירו כל אלה, שאם לא ישקה תעשה הארץ מלחה וימות כל עץ שבה, והואיל ואיסור הדברים האלו וכיוצא בהם מדבריהם לא גזרו על אלו שאין אסור מן התורה אלא אותן שני אבות ושתי תולדות שלהם" – תחילת דבריו מתייחס להשקאה, אך בהמשך "הואיל ואיסור הדברים האלו וכיוצא בהם מדבריהם" וכו', נראה שמתייחס גם לדברים שמנה קודם כמו קשקוש, דהיינו שאוקמי הותר רק במלאכות דרבנן.

פנימיות ההלכה

אוקמי אינא מותר ואברוי אסור, ודווקא במלאכה דרבנן אך במלאכה דאורייתא אסור גם לאוקמי (כן נראה ולא כמי שהקל בזה). ויש לומר שלאוקמי היינו קיום ההוה, שהאילן יחיה ולא ימות, ואילו אברוי הוא לעתיד, שיהיה בריא ויתן פירות (מתאים בפרט לשיטה שאוסרת 'לאוקמי פירא'). קיום-תיקון ההוה (כח נגדי לחוק הטבע "כל הוה נפסד", אנטי-אנטרופיה) אינו בגדר מלאכה, על דרך פעולות שהן "חכמה ואינה מלאכה". אך פעולה לעתיד היא מלאכה, כמו הכנה למצוה והכשר מצוה (כידוע שבפנימיות ההכנה היא העיקר והמצוה עצמה נעשית כמו מאליה).

חילוק זה הוא על דרך ההבדל בין "כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו". "לשם שמים" היינו שמעשי החול משמשים כהכנה והכשר מצוה, המעשה הוא בגדר מלאכה ("מעשיך") לצורך העתיד ("לשם שמים"). ואילו "בכל דרכיך דעהו" היינו שבמעשה עצמו

יד שבת הארץ קו"א סי' י.

טו אך במקדש דוד ביאר בדרך אחרת.

טז וראה ר"י פערלא עשה ע.

ניגון

506 | י"א אלול תשפ"א

לאט 60

3

6 1 2

9

14 *Fine*

17

22 *D.S. al Fine*

הסיפור החסידי

רבי זושא | לילה טוב, אמא!

רבי משולם זוסיא מאניפולי נולד בשנת הת"צ לאביו רבי אליעזר ליפא ואמו מירל, והיה הבכור מבין אחיו. לרבו המגיד ממעזריטש התקרב במהלך שנות הגלות שערך יחד עם אחיו רבי אלימלך מליז'ענסק, ונעשה מהבולטים שבתלמידיו. קשר אישי נרקם בינו ובין אדמו"ר הזקן, רבי שניאור זלמן מליאדי, שכינה אותו "שר התורה", וביקש ממנו הסכמה לספר ה"תניא" – זאת, אף שרבי זושא השתדל להיראות כאדם פשוט. נפטר באניפולי בב' בשבט התק"ס, ועל מצבתו נכתב: "פה נטמן הקדוש... עובד אלקים באהבה והשמח ביסורים, ורבים השיב מעוון".

בקשר המיוחד שהיה לו עם אמו שלו, שבזכותה נולד. וכך היה מעשה: באותם ימים נהגו העניים להסתובב יחד בחבורה ולקבץ נדבות. פעם הגיעה חבורת עניים לבית הוריו של רבי זושא, כשאביו של רבי זושא היה בעבודה מחוץ לבית ורק האם שהתה בבית. בתוך אותה חבורה היה עני אחד שגם שאר העניים התרחקו ממנו, היה נמאס אצלם כי היה מוכה שחין, והיה מאד מאוס להיות בקרבתו. אמו של רבי זושא ראתה את העני הזה, רחמה עליו, ובעצמה רחצה לו את הפצעים ונתנה לו בגדים חדשים לבנים ללבוש. לפני שהעניים עזבו ברח אותה העני מוכה השחין "שתזכי לבנים כמוני". כששמעה זאת התחילה לבכות מאוד ולבה נשבר בקרבה. כששב בעלה הביתה, שחה לו את דבר המעשה. בעלה הרגיע אותה – למרות שלא ידע בוודאות, אבל הבין שאולי מדובר בצדיק נסתר – ובזכות זה נולד הרבי ר' זושא.

זכות הטיפול האימהי בגופו הפצוע של הקבצן הקדוש, זכתה אמו של רבי זושא לבנים כמוהו. אין זה פלא, אם כך, שבנה הבכור הינו ילד של אמא, המתייחס כך גם לה' בעצמו. ברוח זו, הוא גם מכסה באהבה על כל פשע-פצע שנתקל בו אצל יהודי אחר, ולומד דרך אפילו מגנב – כמו אם, שאיננה מסוגלת לראות את חסרונותיו

לפני שהיה רבי זושא הולך לישון היה אומר לקב"ה – א גוטע נאכט דיר, א גוטע נאכט אלע אידן (לילה טוב לך ה', לילה טוב לכל היהודים). הוא עצמו אמר שזה קצת חצוף, אבל הסביר: כשאוהבים את האמא אוהבים את הבנים. למי אומרים לילה טוב לפני שהולכים לישון? לאמא. מותר לי לומר לה' לילה טוב, כי הוא אמא שלי – זה לא חצוף לומר כך – לילה טוב לך ולילה טוב לכל היהודים.

אדמו"ר הזקן, ידידו של רבי זושא, מסר פתגם דומה בשם הרב המגיד ששמעו מהבעש"ט: "כאשר אוהבים את האב אוהבים את בניו". משום כך, הסביר האדמו"ר הזקן, מאהבה אמיתית לה' חייבת לנבוע אהבת ישראל. אך שוני משמעותי בין שתי האמרות: התואר החרדי שייחס רבי זושא לה', "אמא..." ובאמת, אין הולם מתואר זה את השעה האימהית של ההירדמות. גם הנשמה העולה למעלה בזמן השינה, חוזרת להתעבר ביסוד אמא, רחם האם העליונה שהיא מקור הנשמות.

ההבנה שמגלה רבי זושא בתנועת הנפש הזו, ובהופעה האלוקית המולידה אותה, מקורו

ובביקורו תובע מן המזווה להגן טוב יותר על הדדים בבית, עד שנוטל את החולי כולו.

פעם באו אנשי צבא לאניפולי, ושהו שם זמן מה. יום אחד נכנסו לבית מזיגה של יהודי, שתו והשתכרו, שברו שם כלי זכוכית והזיקו חפצים אחרים. בעל הבית התאונן לפני רבי זושא אודות הנזק שנגרם לו, ורבינו הלך עמו אל בית המזיגה. התייצב רבי זושא מחוץ לחלון הבית וקרא בקול רם: "ובכן תן פחדך!" מיד נפלו על החיילים אימה ופחד וברחו משם. בדרך בריחתם פגעו בהמפקד שלהם, אבל לא עכבו את עצמם לחלוק לו כבוד כפי הנהוג, אלא המשיכו לרוץ מרוב פחד. עצר המפקד אחד או שנים מן הרצים, ושאל אותם מפני מה הם בורחים. סיפרו החיילים מה שעשו בבית יהודי אחד, וכיצד בא הרב והפחידם באמרו 'פקדך'... ויצו המפקד לחייליו שישלמו על מה שהזיקו.

לאחר יום או יומיים עלה המוזג לעליית ביתו, ומצא שם חייל אחד השוכב ורועד. כשראה אותו החייל פתח את פיו ושאל ברעד: "ה'פקדך' עוד נמצא פה?"...

מה בעצם הפחיד כל כך את הגויים? סגולתו של רבי זושא, שצדיקי דורו ציינו במיוחד, היא יראת השמיים שניחן בה. "אפילו בהיכל היראה", העיד אדמו"ר הזקן, "היתה יראתו לפלא". משהו מזה נקלט בהכרח גם בלבבות האטומים ביותר, כמאמר חז"ל: "מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים". כאשר התפלל-דרש רבי זושא "ובכן תן פחדך", הוא ידע במה מדובר. וכך גם הגויים...

של בנה ורואה אך את מעלותיו, גם רבי זושא לא רואה חובה לאף יהודי (ובהתאם לכך הבינה, המפענחת את הטוב הצפון בחטא, מכונה בזוהר 'אמא').

כהערת אגב, יתכן כי סיפור זה היווה השראה לסיפורו הנפלא של רבי נחמן: "מעשה משבעה קבצנים". בשני הסיפורים מוזכרים קבצנים צדיקים, שמומם החיצוני מסתיר שלמות רוחנית נשגבת. כשם שהקבצנים במעשיית רבי נחמן מעניקים את תכונותיהם לילדים שטיפחו, הקבצן מעניק את תכונותיו לבניה של האם המטפלת בו.

פעם אחת בא רבי זושא לבקר חולה. לפתע יצא לפתח הבית, פנה למזווה וגער בה, "הרי כתוב עליך ש'ד'י – שומר דלתות ישראל – איך את נותנת למחלה להיכנס אל הבית?!". ואז הוסיף ש"מה שהיה היה, אבל מכאן ואילך קיימי מה שכתוב עלייך", ונתרפא החולה.

תמימותו של רבי זושא מתבטאת בדיבור הכן והאמתי שלו, בין אם בינו לבין עצמו [כפי שמתואר בהרבה מסיפוריו] ובין אם בפניה ישירה לקב"ה או לנשמות הצדיקים. כאן רבי זושא פונה בתמימותו אף למזווה בתביעה-בקשה שתעשה את תפקידה. במקרים דומים, נהגו צדיקים להורות על בדיקת המזווה, ובעצם הניחו כי בעלי הבית לא מילאו את חובתם כלפי המצווה. רבי זושא מניח אחרת: על היהודי להיות בריא, ואם אין זה כך – יש לנווף במזווה. ביקור חולים, לפי הרמב"ם, הוא חלק מקיום מצוות "ואהבת לרעך כמוך". רבי זושא לא מסתפק בהבעת החיבה הפשוטה ה"נוטלת אחד משישים מן החולי",

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

להקריין בטחון ושמחה

לאחרונה עברנו דירה משיקולים של חינוך ילדים ומקום שליחות, בנוסף התחלתי עבודה חדשה בתחום החינוך של ילדים בעלי רקע רגשי לא פשוט, התחלתי עם הרבה רצון טוב אבל בזמן האחרון נקלעתי למעגל של חוסר בטחון ובלבול שמקריין על כל הסובבים אותי. אבקש ברכה ועצה.

מענה:

הבטחון בא עם ההרגשה שה' נמצא אתך בכל עת ובכל מצב. עליך לעשות הכי טוב שאת מסוגלת לעשות פה ועכשיו ולא לחשוב על מה שהיה או על מה שיהיה – בכל מצב

להיות שמחה ולהקריין שמחה לכל הסובבים אותך, הן בבית והן בעבודה. שמעבר הדירה יהיה לברכה בכל המובנים, שתצליחו בשליחות להיטיב עם עם ישראל בגשמיות וברוחניות. בשרי בשורות טובות!

איך 'להחזיק' התעוררות בעבודת ה'?

כבר זמן מה שאני לומד בישיבה, ואחרי תקופה של קשיים היתה לי התעוררות גדולה ורצון לה' יתברך והחלטתי להכנס למסלול מסודר של לימוד ותפלה. אבל עכשיו, רק יום אחר כך, התעוררו אצלי

ספקות ובלבולים. לא חשבתי שהתעוררות תמשך לעד, אבל כשיום אחרי הכל חוזר אחורה – אולי ה' לא מרוצה מההתעוררות שלי? בכל אופן, אני רוצה לעבוד את ה'! אשמח להדרכה בכלל, ובפרט מה צריך לעשות כשיש התעוררות גדולה לעבודת ה'?

מענה:

כאשר יש לאדם התעוררות – כדאי מיד לומר פרק תהלים בהבנה ורגש, ואח"כ לשבת ללמוד נגלה וגם חסידות. כך ההתעוררות מקבלת 'כלים' עליהם היא יכולה לחול. כמו כן, יש להקדיש כמה שעות בשבוע ל'מבצעים', לעורר אהבת ישראל.

אנכי והילדים

הפור לילדי ישראל

חבול נלתי

“אבא, תראה מה נשאר פה”. החסיד בוחן את הצרור ומגלה בו סכום כסף עצום, הון עתק, ונבהל.

למה נבהל? ראשית, משום שפגעת מטלת עליו מצוה חשובה – השבת אבדה – ואין לו שמץ של משג בניד יוכל לקימה. היהודי אפלו לא טרח לנקב בשמו הפרטי. שנית, סכום כל כך גדול המגיע לאדם בפתאומיות מעלה מיד חשד בעיני השלטונות, והוא עלול למצא את עצמו מאחורי סורג ובריח בלי שתהיה לו אשמה בכך.

בצר לו הוא פונה לאדמו"ר הזקן, לקבל את עצת הרבי. “מה עלי לעשות עם הכסף?”, שואל החסיד. והרבי עונה לו על ראשון – ראשון, ועל אחרון – אחרון. “בקשר למצוה אל דאגה. הנה פטור ממצות השבתה. זוהי מתנה משמים עבורך. וביחס לחשש המאסר – אכן הצניעות יפה. המשך בעסוקה כמלמד תינוקות עד סוף שנת הלמודים – זהו ואל תשנה מאומה מארח החיים

שלום ילדים!

לכבוד בעל ההלולא, אדמו"ר הזקן בעל התניא, נספר ספור מיוחד, על הספר ועל מחברו:

חסיד אחד של אדמו"ר הזקן עסק לפרנסתו במלמדות – הוא היה מלמד של ילדים בתלמוד תורה. באותם ימים לא היה זה מקצוע מכניס, בלשון המעטה. אותו חסיד סבל מדחק רב ובביתו לא הייתה הפרוטה מצויה.

איך קראו

לילה חרפי אחד נשמעות דפיקות בדלת ביתו. החסיד נגש לפתח והנה בפתח נצב יהודי רטב מפך רגל ועד ראש, רועד מקר. החסיד מכניס אותו מיד לביתו, מפנה את המקום הסמוך לתנור בבית ומשכיב את האורח לחמם את גופו הקפוא. בבקר קם האורח, הודה לחסיד המארח מפל לבו ופנה לדרכו. לא עובר זמן רב ואחד הילדים מבחין בצרור המנח במקום בו לן האורח.

הַחֲסִיד עוֹשֶׂה בְּדִיּוּק לְפִי צְוֵי הַרְבֵּי, נוֹסֵעַ לְמוֹסְקָבָה וּמִתְעַשֵּׂר בְּהֶגְנוֹ. כְּעֵת הוּא כָּבֵד גְּבִיר שֶׁל מִמֶּשׁ, מֵהַגְּדוּלִים שֶׁבְּלִיפְצִיג. בְּתֵם הַשָּׁנָה שׁוֹב מִתִּיצֵב הַחֲסִיד לְפָנֵי הַרְבֵּי וּפּוֹרֵס בְּפָנָיו אֶת סְפוֹר הַהֲצֻלָּה הַשָּׁנָתִי.

הַרְבֵּי שׁוֹמֵעַ, וְשׁוֹב מֵעָפִיל אוֹתוֹ לְגַבֵּה חֲדָשׁ: "לָמָּה שִׁתְּסַתְּפֵךְ בְּמוֹסְקָבָה? הֲרֵי סוֹחְרֵי מוֹסְקָבָה מְבִיאִים אֶת אוֹצְרוֹתֵיהֶם מִקְּנִיגְסְבֵּרְג הַרְחוֹקָה. הַפְּרֵשׁ עוֹד סְכוּם מֵהָאוֹצֵר שֶׁנָּתַן לָּךְ, סֵע לְשֵׁם וְכֹךְ תַּחֲלֵשׁ עַל כָּל הַמְסַחֵר בְּרַחְבֵי רוּסְיָה. אַתָּה עוֹמֵד לְהַפְּרֵ לְהִיּוֹת מְגִבִירֵי רוּסְיָה כְּלָה". וְכֹךְ הָיָה. הַחֲסִיד נָסֵעַ לְקְנִיגְסְבֵּרְג וְהַפְּרֵ לְגְבִיר בְּקִנְיָה מְדָה אֶרְצִי. בְּשֻׁלְב זֶה עָצַר אֲדָמוֹ"ר הַזֶּקֶן וְחִדַּל מִלְדַּחֵף אוֹתוֹ לְהוֹסִיף בְּפִעִילוֹתָיו.

אַתָּה אֵיךְ אֵיךְ

וְכֹךְ הַחֲסִיד מְמַשֵּׂיף לְעֵסֵק בְּמַסְחָר מְצָלִיחַ וְכַמוֹכֵן לֹא עוֹשֶׂה שׁוּם צַעַד מִבְּלִי לְקַבֵּל אֶת הַסְּכָמַת הַרְבֵּי וּבִרְכָתוֹ. עָבְרוּ מִסְפָּר שָׁנִים, הַחֲסִיד הַסּוֹחֵר מִתְכַּנֵּן נְסִיעָה שְׁגֵרָתִית לְקְנִיגְסְבֵּרְג הַרְחוֹקָה, וְלָפָנֵי צֵאתוֹ לְדֶרֶךְ נִכְנָס לְקַבֵּל אֶת בְּרָכָתוֹ שֶׁל הַרְבֵּי. הַרְבֵּי שׁוֹמֵעַ וּפּוֹנֶה אֵלָיו בְּבִקְשָׁה מִפְתִּיעָה: "יֵשׁ לִי תְּמִיּהָ עָלֶיךָ, כְּבָר שָׁנִים שֶׁאַתָּה נוֹסֵעַ לְקְנִיגְסְבֵּרְג וְחוֹזֵר מִמָּנָה, וְאֵף פֶּעַם לֹא הִבֵּאתָ לִי מִשָּׁם מִתָּנָה...". בְּקִשָּׁה מוֹזָרָה, אֵךְ הַחֲסִיד לֹא מְהַסֵּס, וּבְבִקְוֹרוֹ הִבֵּא בְּקְנִיגְסְבֵּרְג הוּא בּוֹחֵר עֲבוֹר הַרְבֵּי קִפְסַת טְבָק מֵהַדְּרָת

הַפְּשׁוּט שֶׁסְּגָלָתָ לָּךְ עַד הַיּוֹם. בְּתֵם הַשָּׁנָה חֹזֵר אֵלָי, הוֹרָה הַרְבֵּי.

אַתָּה אֵיךְ אֵיךְ

הַחֲסִיד עָשָׂה כְּמַצּוֹת הַרְבֵּי, וְחוֹזֵר אֵלָיו בְּתֵם אוֹתָהּ הַשָּׁנָה. "כְּעֵת", הוֹרָה לוֹ אֲדָמוֹ"ר הַזֶּקֶן, "הַפְּרֵשׁ סְכוּם מִתּוֹךְ הָאוֹצֵר הַגְּדוֹל, שְׂכָר בְּאִמְצָעוֹתָיו חֲנוּת קִטְנָה וּפְתַח בֵּה עֵסֵק. בְּשֵׂאֵר הַכֶּסֶף אַל תִּגַּע בְּשֻׁלְב זֶה. בְּעוֹד שָׁנָה חֹזֵר אֵלָי". הַהֲצֻלָּה הָאֵיךְ לְאוֹתוֹ יְהוּדֵי פָּנִים, וְהַעֵסֵק שֶׁפְּתַח שֶׁגִּשְׁגַּג וְגָדַל. בְּתֵם הַשָּׁנָה, כְּמַצּוֹת הַרְבֵּי, חֹזֵר לְדוֹחַ עַל מַצְבּוֹ וְלְקַבֵּל הוֹרָאוֹת לְהַמְשִׁיךְ. "מְצִי", הַשִּׁיב הַרְבֵּי, "כְּעֵת עָלֶיךָ לְעֻלוֹת מְדַרְגָּה. הַפְּרֵשׁ סְכוּם נוֹסֵף מֵהָאוֹצֵר, סֵע לְלִיפְצִיג הַעִיר הַגְּדוּלָּה וְהִבֵּא מִשָּׁם סְחוּרָה מְקוֹרִית. כֹּךְ תַּהַפְּרֵ מְמוּכָר קְמַעוֹנָאֵי לְסוֹחֵר בְּעַל שֵׁם".

הַחֲסִיד עָשָׂה כְּמַצּוֹה, נָסֵעַ לְלִיפְצִיג וְהִבֵּא מִמָּנָה סְחוּרָה רַבָּה, אוֹתָהּ מְכַר בְּאִזּוֹר מְגוּרָיו בְּרוּחַ רַב. בְּתֵם הַשָּׁנָה שׁוֹב הַתִּיצֵב אֶצֶל הַרְבֵּי. "רַבִּי, מָה הִלָּאָה?". הַרְבֵּי מִתְעַנֵּן בְּהֲצֻלָּתוֹ שֶׁל הַחֲסִיד, שֶׁהַפְּרֵ בִּינְתֵימִים לְגְבִיר לֹא קָטָן, וּמוֹרָה לוֹ: "לִיפְצִיג הִיא עֵנֵן לְסוֹחְרִים בִּינוֹנִים. לָּךְ נוֹעֵדוֹ גְּדוּלוֹת. סֵע לְמוֹסְקָבָה, עִיר הַבִּירָה, מִמָּנָה מְבִיאִים סוֹחְרֵי לִיפְצִיג אֶת מְרַפְּלָתָם. לָמָּה שֶׁלֹּא תַהַפְּרֵ לְאַחַד מֵהֶם? הַפְּרֵשׁ סְכוּם נוֹסֵף מֵהָאוֹצֵר, הִבֵּא מִשָּׁם סְחוּרָה בְּכַמוֹת סִיטוֹנָאִית וְעָשָׂה מִמָּנָה רוּחַ גְּדוֹל יוֹתֵר. רַק אַל תִּשְׁכַּח: בְּסוּף הַשָּׁנָה תִּגִּיעַ שׁוֹב לְכֹאֵן".

את דרישת השלום הביא החסיד לרבי מיד כשהגיע חזרה ללא וניא. הרבי שמח. "זו המתנה לה צפיתי", הגיב הרבי במאור פנים, נגש אל הארון והוציא ממנו קפסא חתומה: "קח את הקפסה הזו ובפעם הבאה שתזדמן לשם מסד אותה לקרול. השאר אותה בידי, וכשתפנה לחזר – קח אותה ממנו והשב אלי".

מה יחזיר לי?

הבוקר הבא בקניסבורג התחיל כמובן בבקור בתאטרון. הקפסה נמסרה לידי של קרול. כעבר זמן, כשבקש החסיד לחזר לביתו שב ופגש בקרול. "הרבי מבקש את הקפסה בחזרה". "אם כן", ענה קרול, "משמע שאני אמור לפתח אותה ולהכיר את תכולתה". קרול פתח את הקפסה ומצא בה חבילת דפים בכתב ידו המקורי של אדמו"ר הזקן. היו אלו נג פרוקי של ספר התניא.

קרול עין בדפים וקרא את תכנם במהירות. כשסיים החזירם לקפסה, סגר אותה ומסרה בחזרה לחסיד. "אמת'ער רוח הקדש", שמע אותו ממלמל בהתרגשות. "שמע", קבע נחרצות קרול, "אחרי מה שראיתי פה – אני כבר לא יודע מה משיח יחדש...".

שנוזפה לקבל עם ספר התניא פני

משיח!

שבת שלום ומברכה!

5?

מקסף טהור. בחזרתו נכנס לרבי להגיש את המתנה, אבל הרבי אינו שבע רצון ממנה. "תודה רבה", אומר הרבי, "אך לא לזה התפונתי". החסיד הנבוך עושה שוב את פעמיו לקניסבורג והפעם בוחר מתנה יקרה יותר, אך גם כלפיה מגיב הרבי בצורה דומה: "תודה, אני מצפה למתנה מסוג אחר...".

"מה יכולה להיות מתנה ראוייה לרבי?", מהרהר החסיד בלבו. הרבי קורא את מחשבותיו ועונה לו בשאלה: "האם בקרת כבר בתאטרון של קניסבורג?". החסיד נבהל. מה לחסיד ולמקומות כאלו? אבל על רבי לא שואלים שאלות. הרבי יודע על מה הוא מדבר. החסיד נוסע לעיר, נגש לקפת התאטרון וקונה כרטיס להצגה הקרובה במקום המבקש והיקר ביותר. נושא ההצגה 'ממש' מעגנו אותו, הוא מתרוח על הפרסא הנוחה ונרדם מיד. כשהתעורר היה האולם כבר ריק מקהל, רק עובד הנקיון עבר בין הספסלים ונקה את שאריות הלכלוך מהרצפה. "הי, יהודי, מה אתה עושה פה?", שואל המנקה את החסיד, "מהיכן אתה?". "אני", עונה החסיד, "מלא וניא הרחוקה". "אוהו... אם כן מסד בבקשה לזלמניו דרישת שלום ממני, מקרול", השיב המנקה המסתורי. ידידנו החסיד כבר מבין. האיש הזה אינו מנקה פשוט, אלא אחד מצדיקי הדור הנסתרים.

'המלך הוא ערום!'

מאז חטא עץ הדעת, אחרו תפר ה' כתנות עור לבני האדם, גם האנושות 'הלבישה' את ה' בלבוש עבה וגס, טעתה לעבוד אותו דרך ממוצעים ובסופו של דבר התדרדרה לתפיסה מאנישה ומגושמת של האלקות. הרמב"ם הוא החיט החכם, שחש כי הלבושים בהם מלבישים הטפשים והנבוכים את ה' הם מגונים – והחליט לתפור למלך לבושים שרק חכמים רואים, לבושים עדינים ומופשטים של ידיעת-השלילה. בגדים מסוג אחר, הנקראים בלשון הזהר – "קישוטין דלא הוו".

מול התפיסה הזו, אליה בטל שכלם של כל החכמים, יכול לבוא ילד יהודי חכם ולצעוק – 'המלך הוא ערום! כדי שנעבוד את ה' עלינו להתייחס אליו באופן חיובי, לדעת מה הוא אוהב ומה הוא שונא, לדבר אליו, להכיר אותו ולאהוב אותו כטוב המוחלט'. בדור הראשון, הילד החכם הוא רבי חסדאי קרשקש, שהעז להתייצב מול תפיסת המורה נבוכים ולייצר פילוסופיה-יהודית אחרת. את הבשורה הראשונית שלו פתחה והרחיבה פנימיות התורה, ויצקה לכלל עבודת ה' חדשה ואישית דרך החסידות – המבשרת את הגאולה, בה יחזור ה' לשכון בתוכנו באופן חי ומוחשי, בבית המקדש.

הרב גינזבורג עוסק ביסודות מחשבת ישראל בגישה חסידית רעננה, מוארת באור פנימיות התורה. כך, השיעור העיקרי השבוע מראה כיצד הגישות השונות והסותרות משלימות זו את זו – כאשר דווקא אחרי בירור השכל מהסיגים, על ידי הרמב"ם, יכולה לבוא עבודת-לב מבוררת ומשמחת הנותנת לה' נוכחות מוחשית בעולמנו בלי הגשמה מזיקה ושלילית.

מעוניין להפיץ את עלון נפלאות במקום מגוריך?

שלח דוא"ל ל: itiel@pnimi.org.il או התקשר 052-4295164

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?
שלח דוא"ל ל: itiel@pnimi.org.il

רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי-פון:
079-9211452 או 02-5434297 – המספר פתוח לניידים כשרים

